

Güncel Eğitim Bilimleri Araştırmaları X

Editörler

Ahmet DOĞANAY
Ömer Tuğrul KARA



© Copyright 2024

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi AŞ'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-375-107-4	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
Güncel Eğitim Bilimleri Araştırmaları X	47518
Editörler	Baskı ve Cilt
Ahmet DOĞANAY ORCID iD: 0000-0002-8482-225 Ömer Tuğrul KARA ORCID iD: 0000-0002-5418-7718	Vadi Matbaacılık
Yayın Koordinatörü	Bisac Code
Yasin DİLMEN	EDU000000
	DOI
	10.37609/akya.3319

Kütüphane Kimlik Kartı

Güncel Eğitim Bilimleri Araştırmaları X / ed. Ahmet Doğanay, Ömer Tuğrul Kara.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2024.
153 s. : tablo, şekil. ; 160x235 mm.
Kaynakça ve İndeks var.
ISBN 9786253751074

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi AŞ

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖN SÖZ

Akademisyen Yayınevi yöneticileri, yaklaşık 30 yıllık yayın tecrübesini, kendi tüzel kişiliklerine aktararak uzun zamandan beri, ticarî faaliyetlerini sürdürmektedir. Anılan süre içinde, başta sağlık ve sosyal bilimler, kültürel ve sanatsal konular dahil 3100'ü aşkın kitabı yayımlamanın gururu içindedir. Uluslararası yayınevi olmanın alt yapısını tamamlayan Akademisyen, Türkçe ve yabancı dillerde yayın yapmanın yanında, küresel bir marka yaratmanın peşindedir.

Bilimsel ve düşünsel çalışmaların kalıcı belgeleri sayılan kitaplar, bilgi kayıt ortamı olarak yüzlerce yılın tanıklarındır. Matbaanın icadıyla varoluşunu sağlam temellere oturtan kitabın geleceği, her ne kadar yeni buluşların yörüngesine taşınmış olsa da, daha uzun süre hayatımızda yer edineceği muhakkaktır.

Akademisyen Yayınevi, kendi adını taşıyan **“Bilimsel Araştırmalar Kitabı”** serisiyle Türkçe ve İngilizce olarak, uluslararası nitelik ve nicelikte, kitap yayımlama sürecini başlatmış bulunmaktadır. Her yıl mart ve eylül aylarında gerçekleşecek olan yayımlama süreci, tematik alt başlıklarla devam edecektir. Bu süreci destekleyen tüm hocalarımıza ve arka planda yer alan herkese teşekkür borçluyuz.

Akademisyen Yayınevi A.Ş.

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1	Araştırmaların Raporlanması.....	1
	<i>Özay SOSLU</i>	
Bölüm 2	İlkokul Matematik Öğretimi Kapsamında Sınıf Öğretmenliği Lisans Öğretim Programlarında Matematik Öğretimi	19
	<i>Muhammet Fatih DOĞAN</i>	
Bölüm 3	Çizgi Filmlerin Eleştirel Açından İncelenmesi.....	29
	<i>Ayşe Açıci DURAN</i>	
Bölüm 4	Değer Temelli Liderlik.....	35
	<i>Emine TUNÇER GÜNAY</i> <i>Soner DOĞAN</i>	
Bölüm 5	İz Bırakan Öğretmen Davranışlarının Moral Sermaye Boyutları Açısından İncelenmesi	61
	<i>Özgür Sami AKGÜL</i> <i>Habib ÖZKAN</i>	
Bölüm 6	Meslek Yüksekokullarında Eğitim-Öğretim ile İlgili Sorunlar ve Çözüm Önerilerinin Değerlendirilmesi	79
	<i>Aytekin ERDEM</i> <i>Hasan METE</i> <i>Gürcan UZAL</i> <i>Erdal KILIÇ</i>	
Bölüm 7	Ders Dışı Etkinlikler ve Katkıları	93
	<i>Şenel ELALDI</i>	
Bölüm 8	Erken Çocukluk Döneminde Dijital Oyunlara Olumlu Bakış	109
	<i>Kader YALÇIN</i> <i>Raif ZİLELİ</i>	
Bölüm 9	Merakın İzinde: Okulöncesi Öğretmenlere Göre Merak Bilme İhtiyacı mı Yoksa Kolektif Bir Değişken mi?	125
	<i>Nurgül OKTAY</i> <i>Sibel GÜZEL YÜCE</i>	

YAZARLAR

Dr. Özgür Sami AKGÜL

Milli Eğitim Bakanlığı

Dr. Muhammet Fatih DOĞAN

Prof. Dr. Soner DOĞAN

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim
Yönetimi AD

Uzman Öğretmen Ayşe Açıci DURAN

Amasya İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Prof. Dr. Şenel ELALDI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim
Programları ve Öğretim AD

Doç. Dr. Aytekin ERDEM

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Teknik
Bilimler Meslek Yüksekokulu, Elektronik ve
Otomasyon Bölümü

Emine TUNÇER GÜNAY

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Doktora
Öğrencisi

Dr. Öğr. Üyesi Erdal KILIÇ

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Teknik
Bilimler Meslek Yüksekokulu, Makine ve Metal
Teknolojileri Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Özay SOSLU

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi
Bölümü, Fen Bilgisi Eğitimi AD

Dr. Öğr. Üyesi Hasan METE

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ
Namık Kemal Üniversitesi, Teknik Bilimler
Meslek Yüksekokulu, Gıda İşleme Bölümü

Nurgül OKTAY

Okulöncesi Öğretmeni, Millî Eğitim Bakanlığı

Prof. Dr. Habib ÖZKAN

Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep Eğitim
Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim
Yönetimi AD

Doç. Dr. Gürcan UZAL

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Teknik
Bilimler Meslek Yüksekokulu, Elektronik ve
Otomasyon Bölümü

Kader YALÇIN

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yüksek Lisans
Öğrencisi

Dr. Öğr. Üyesi Sibel GÜZEL YÜCE

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim
Programları ve Öğretim AD

Doç. Dr. Raif ZİLELİ

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sağlık
Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü,
Çocuk Gelişimi AD

Bölüm 1

ARAŞTIRMALARIN RAPORLANMASI

Özay SOSLU¹

“Alim unutmuz, kalem unutmamış”

GİRİŞ

Bir bilimsel araştırma, problemlere güvenilir çözümler bulmayı amaçlayan bir süreçtir. Bu süreç problem olarak değerlendirilen bir konunun araştırma sorusu şekline dönüştürülerek başlar ve cevabın bulunması amacıyla çalışma deseninin oluşturulması, kullanılacak veri toplama araçlarının hazırlanması, veri toplama, verilerin analizi ve bulguların yazılarak yayımlanması ile son bulur.

Bilimsel araştırmaların yayınlanmasında temel koşul, etkili, anlaşılır sistemli bir bütünlük gösteren raporlaştırma aşamasıdır. Bilimsel bir araştırmanın neden yapıldığı, hangi hipotezlerin sınıandığı, ne tür araştırma tekniği ve istatistiksel analizlerin kullanıldığı ve araştırmada nelerin bulunduğu sistemli bir şekilde yazılı hale getirilmesine “Araştırma Raporu” adı verilir (Sümer vd., 2005). Araştırma raporu, gerçekte araştırmacının yazılı olarak ortaya çıkan ilk somut ürünüdür (Karasar, 2018).

Raporda temel amaç, araştırma sonuçlarının okuyuculara ileterek bilgi birikimini ve denetlenebilirliği oluşturmaktır. Yazarlar, araştırma raporu ile neyi, niçin ve nasıl yaptıklarını, hangi bulgulara ulaştıklarını, bulgularının ne anlama geldiklerini ve bundan sonra neler yapılması gerektiğini bildirirler. Bu durum da yeni bir araştırma yapma ihtiyacı hisseden veya bir probleme değinmek isteyen araştırmacılara rehberlik etmektedir. Bu anlamda yapılan araştırmaların yayılması ve yayınlanması açısından raporlama, araştırma sürecinin önemli bir aşamasıdır. Çünkü bilimsel çalışmaların görünür olması araştırma raporları ile mümkün olur. Yani araştırmacı ulaştığı bilimsel sonuçları, hazırladığı çalışma raporu ile bilim dünyasına ilan eder ve insanların faydasına sunar. Dolayısı ile araştırmayı nasıl yürüttüğümüz kadar nasıl raporladığımızda önemlidir. Nitekim Karasar (2018)

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Fen Bilgisi Eğitimi AD, ozaysoslu@kmu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-7863-4781

KAYNAKÇA

- Aksu Dünya, B.** (2022). Eğitim araştırmalarının raporlaştırılması. In H. Tabak, B. Aksu Dünya, & F. Şahin (Eds.), *Eğitimde araştırma yöntemleri* (pp. 414-435). Pegem Akademi.
- Alspach, J. G.** (2017). Writing for publication 101: Why the abstract is so important. *Critical Care Nurse*, 37(4), 12-15.
- Andrade, C.** (2011). How to write a good abstract for a scientific paper or conference presentation. *Indian Journal of Psychiatry*, 53(2), 172-175.
- Bavdekar, S. B.** (2016). Formulating the right title for a research article. *Journal of the Association of Physicians of India*, 64(2), 53-56.
- Bavdekar, S. B.** (2016). Formulating the right title for a research article. *Journal of the Association of Physicians of India*, 64(2), 53-56.
- Bordens, K. S., & Abbott, B. B.** (2011). *Research design and methods: A process approach*. McGraw-Hill.
- Cals, J. W. L., & Kotz, D.** (2013). Effective writing and publishing scientific papers, part II: Title and abstract. *Journal of Clinical Epidemiology*, 66(6), 585.
- Çepni, S.** (2022). Bilimsel çalışmalarda bulgu, tartışma, sonuç ve öneriler nasıl yazılmalıdır? *Fen Matematik Girişimcilik ve Teknoloji Eğitimi Dergisi*, 5(2), 80-97.
- Çetin, B., İlhan, M., & Şahin, M. G.** (2021). *Eğitimde araştırma yöntemleri*. Pegem Akademik Yayıncılık.
- Dewan, P., & Gupta, P.** (2016). Writing the title, abstract and introduction: Looks matter! *Indian Pediatrics*, 53(3), 235-241.
- Erdoğan, S., Nahcivan, N., & Esin, M. N.** (Eds.). (2015). *Hemşirelikte araştırma: Süreç, uygulama ve kritik*. Nobel Tıp Kitabevi.
- Falavigna, A., De Faoite, D., Blauth, M., & Kates, S. L.** (2017). Basic steps to writing a paper: Practice makes perfect. *The Bangkok Medical Journal*, 13(1), 114-114.
- Field, A., & Hole, G.** (2002). *How to design and report experiments*. Sage.
- Gastel, B., & Day, R. A.** (2017). *How to write and publish a scientific paper* (8th ed.). Cambridge University Press.
- Gratton, C., & Jones, I.** (2010). *Research methods for sports studies* (2nd ed.). Routledge.
- Jamali, H. R., & Nikzad, M.** (2011). Article title type and its relation with the number of downloads and citations. *Scientometrics*, 88, 653-661. <https://doi.org/10.1007/s11192-011-0412-z>
- Karasar, N.** (2018). *Araştırmalarda rapor hazırlama*. Nobel Yayıncılık.
- Özkaya, Ö., Bingöl, D., Üşetin, İ., Aksan, T., Karahangil, M., & Akan, M.** (2012). Tıbbi bilimsel makale yazımında temel kurallar, tercihler ve seçenekler nelerdir? *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28(2), 65-71.
- Papanas, N., Georgiadis, G. S., Maltezos, E., & Lazarides, M. K.** (2012). Writing a research abstract: Eloquence in miniature. *International Angiology*, 31(3), 297-302.
- Sümer, N., Demirkulu, K., & Özkan T. (2005). *Araştırma Teknikleri*, Morpa Kültür Yayınları.
- Rosnow, R. L., & Rosenthal, R.** (1996). *Beginning behavioral research: A conceptual primer*. Prentice Hall.
- Toytok, E. H.** (2022). Bilimsel yayın türleri. In H. Tabak, B. Aksu Dünya, & F. Şahin (Eds.), *Eğitimde araştırma yöntemleri* (pp. 207-228). Pegem Akademi.

- Tullu, M. S.** (2019). Writing the title and abstract for a research paper: Being concise, precise, and meticulous is the key. *Saudi Journal of Anaesthesia*, 13(5), 12-17.
- Tural, G. (20019).Araştırmaların raporlanması. In H.Özmen & O. Karamustafaoğlu (Eds.), *Eğitimde araştırma yöntemleri* (pp. 483-503). Pegem Akademi.
- Turan, A., & Dolgun, G.** (2021). Writing title, abstract, keywords, and author information in scientific research articles. *Journal of Education and Research in Nursing*, 18(1), 77-82.
- Tutar, H., & Erdem, A.T. (2022). *Örnekleriyle bilimsel araştırma yöntemleri ve SPSS uygulamaları*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz Fındık, L.** (2021). Araştırmanın raporlaştırılması. In B. Çetin, M. İlhan, & M. G. Şahin (Eds.), *Eğitimde araştırma yöntemleri* (pp. 299-315). Pegem Akademi.

Bölüm 2

İLKOKUL MATEMATİK ÖĞRETİMİ KAPSAMINDA SINIF ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA MATEMATİK ÖĞRETİMİ

Muhammet Fatih DOĞAN¹

GİRİŞ

Toplumsal kalkınmanın gerçekleşmesi büyük oranda ülkelerin eğitim sistemleri ile bağlantılıdır. Eğitim sistemlerinin çağın gereksinimlerine göre düzenlenmesi, nitelikli eğitim programlarının geliştirilmesini de zorunlu kılmaktadır (Arslan & Eraslan, 2003). Program geliştirme, öğretim programlarının genel ve özel amaçlar, ders içerikleri, öğretim ve değerlendirme yöntemleri açısından düzenlenmesi ve yenilenmesi sürecidir. Bu süreç, toplumdaki gelişmelere paralel olarak gerçekleştirilen araştırmalar ve önerilen değişiklikler ile ilgili uygulamaya konan denemelerin ardından programların genelleştirilmesi yoluyla gerçekleştirilir (Oğuzkan, 1993). Varış (1996) program geliştirme sürecini, milli eğitimin ve okulların amaçlarını etkili bir biçimde gerçekleştirebilmek için düzenlenen içerik ve etkinliklerin okul içinde ve dışında uygun yöntem ve teknikler ile geliştirilmeye yönelik eşgüdümlü çabalar bütünü şeklinde tanımlamaktadır. Buna karşılık Demirel (2002) de program geliştirme kavramını, eğitim programlarının hedefleri, içeriği, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme unsurları arasındaki dinamik ilişkiler bütünü şeklinde tanımlamaktadır.

Öğretim programları, ulaşılabilecek hedefler, belirli ilkelere göre düzenlenecek içerik, uygulanacak yöntemler, destekleyici araç ve materyaller ve hedeflere ne kadar ulaşılabilirdiğini gösteren değerlendirme ölçütleri gibi bir dizi unsurdan oluşur (Gözütok, 2003). Uygulamalı bir bilim olan eğitimde istenilen sonuçlara ulaşmanın en etkili yöntemlerinden biri, eğitim programlarının bilim ve teknolojiye de değişim ve gelişmelere paralel olarak sürekli gelişiminin sağlanmasıdır. Bu bağlamda, programların aksayan yönlerinin ve eksikliklerinin belirlenmesi ve değişim ve gelişmelere göre yeniden düzenlenmesiyle eğitimin kalitesinin artması beklenmektedir (Erişen, 1998). Ülkemizde cumhuriyetin

¹ Dr., mfdogan@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-1530-5195

KAYNAKÇA

- Altun, M. (2002). *İlköğretim ikinci kademedede (6, 7 ve 8. sınıflarda) matematik öğretimi*. Alfa Yayınları.
- Arslan, M., & Eraslan, L. (2003). Yeni eğitim paradigması ve Türk eğitim sisteminde dönüşüm gerekliliği. *Milli Eğitim Dergisi*, 160, Güz.
- Demirel, Ö. (2002). *Kuramdan uygulamaya program geliştirme* (4. Baskı). Pegem A Yayıncılık.
- Erişen, Y. (1998). Program geliştirme modelleri üzerine bir inceleme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 13(13), 79-97.
- Fidan, N. (2012). *Okulda öğrenme ve öğretme* (3. Baskı). Pegem Akademi.
- Gözütok, D. (2003). Türkiye’de program geliştirme çalışmaları. *Milli Eğitim Dergisi*, 160, 44-64.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*.
- Oğuzkan, A. F. (1993). *Eğitim terimleri sözlüğü* (3. Baskı). Emel Matbaacılık.
- Orbeyi, S., & Güven, B. (2008). Yeni ilköğretim matematik dersi öğretim programı’nın değerlendirme ögesine ilişkin öğretmen görüşleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4(1).
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu. (1924). Kanun Numarası: 430, Kabul Tarihi: 3.3.1924, Yayımlandığı Resmî Gazete: Tarih: 6.3.1924, Sayı: 63.
- Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme: Teori ve teknikler* (6. Baskı). Alkım Yayıncılık.
- Yükseköğretim Kanunu. (1981). Kanun Numarası: 2547, Kabul Tarihi: 4.11.1981, Yayımlandığı Resmî Gazete: Tarih: 6.11.1981, Sayı: 17506.
- Yükseköğretim Kurulu. (1998). *Eğitim fakültesi öğretmen yetiştirme lisans programları*.
- Yükseköğretim Kurulu. (2006). *Sınıf öğretmenliği lisans programı*.
- Yüksel, S. (1998). Program geliştirme sürecine öğretmen katılımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 4(1), 99-106.

Bölüm 3

ÇİZGİ FİMLERİN ELEŞTİREL AÇIDAN İNCELENMESİ

Ayşe Açıci DURAN¹

GİRİŞ

Teknolojik ilerlemenin ve iletişim araçlarının gelişmesiyle, artan televizyon ve sosyal dijital platformlar kullanımı, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yaygınlaşmıştır. Gelişen teknoloji ile birlikte iki boyutlu olarak gösterildiği gibi üç boyutlu da olabilmektedir. Kelime anlamı olarak gerçekçi olmayan film yani çizgi film olarak bilinmektedir. Okul öncesi dönemde başlayan çizgi film seyretme aktivitesi göz ardı edilemeyecek bir gerçeklik taşıır. Bu dönemde çocukların bireylere ve nesnelere tanıma biçimlendirme döneminde ilgisini çektiği düşünüldüğünde, içeriği çok önemli yer kaplamaktadır. Öyle ki, bu dijital platformlar ve görsel çizgi filmler günlük hayatta büyük yer kaplar.

6-7 yaş arası çocukları çizgi film seyretme alışkanlıklarının incelendiği bir çalışmada, bu yaş grubundakilerin ortalama 90 dakika çizgi film seyrettiğini bulmuşlardır. Ülkemizde yapılan bir çalışmada okul öncesi dönemde çocukların % 62 si 2 saati çizgi film seyrederek, %8 e varan oranda ise 4 saate varabilen bir izleme süresine kadar ulaşmaktadır. Çocukların 6 aylıktan itibaren seyredebildiği çizgi filmler üzerinde yapılan bazı araştırmalar göre ise uzun süre televizyon izlemenin çocuklar üzerinde etkisi araştırılmıştır. Bu araştırmaya göre duygusal-bilişsel yönelme sorunları, hırçınlık, kilo alımı, çevresel uyumun azalması, gibi sonuçları ortaya koymaktadır. Uzun yıllar boyunca ilgisini ve dikkatini çizgi filmler üzerine yoğunlaştıran çocukların, motive edici etkinlikleri ve çevresel duyarlılık geliştirdiği düşünülmektedir. Çocuklar bu dönemlerde çizgi filmlerdeki karakterleri rol model olarak düşünebilmektedir. İzleme oranı ile bağlantılı olarak günlük yaşamlarına ve oyunlarına yansıtmaya başlarlar. Sadece karakterleri değil aynı zamanla nesnelere kıyafetleri olaylar betimleme tarzı bile günlük yaşantısına uyarladığı düşünülmektedir. Çocukların bu dönemde olumlu ya da olumsuz dürtülerini aktive etmektedir. Bu dönemler çocukların dürtülerini baskılayamadığı düşünüldüğünde, olumsuz davranış biçimleri ve sosyal çevre-bilişsel düzey uyumsuzluklarını çevreye aktarmaktadırlar.

¹ Uzman Öğretmen, Amasya İl Milli Eğitim Müdürlüğü, accayse@gmail.com, ORCID iD: 0009-0007-4618-7092

Kukuli karakter olarak cana yakın iyi kalpli tarif edilmiştir. Çeşitli bölümlerde bireysellik ön planda algısı oluşabilse de hikâyenin devamında arkadaşlık ve paylaşımcılık gibi duyguların ön planda olduğu görülür. Komşuya yardım etmek, arkadaşlığın önemi, paylaşımcılık gibi konular sıklıkla işlenmektedir. Kukuli karakteri dağınık ve kirli olarak nitelendirilebilir. Bu özellikleri 3-6 yaş aralığı dönemdeki çocuklarda dağınıklık algısı yerleşmesine neden olabilir. Ayrıca yaşamının ileri dönemlerinde savruk-ayrışımçı düşünceler gelişmesine neden olabileceği düşünülebilir.

SONUÇ

Kukuli çizgi filmi bir ev etrafında geçmekte ve ebeveynlerin nerede olduğu bilinmemektedir. Bu da Türk aile yapısına uymayan erken yaş ta bireysel olmayı özendirecek olumsuz öğeler olarak ortaya çıkmaktadır. Kendi başına yaşama olgusu hem özgüven/ yardımsız idare edebilme dürtülerini tetikleyebilirken, bu uyandırılan merakın çocuğun erken gelişim evrelerinde olumsuz etkileri de kaçınılmazdır. Türk kültüründe paylaşmanın önemli bir yeri vardır. Paylaşmak; toplumun fertlerini birbirine bağlar, birlik ve beraberliğin pekişmesini sağlayan bir yönü vardır. Atasözleri ve deyimlerimizde yer alan Biri yer, biri bakar; kıyamet ondan kopar. “Komşuda pişer, bize de düşer.”, “göz hakkı” gibi ifadeler Türk toplumunun paylaşmaya verdiği önemi göstermektedir. Bu öğelere sık sık rastlanmaktadır. Çizgi filmin bölümlerinde birbirine yardım eden karakterlere sık sık yer verilmiştir. Paylaşma kültürünü tam olarak yansıtan şarkı “Paylaşmak Güzel” adlı şarkıdır. Bu şarkının hem sözlerinde hem klibinde paylaşmanın teşvik edildiği görülmektedir. İşbirliği, temizlik, sorumluluk, dayanışma, çevre bilinci gibi değerleri konu alarak değerleri çocuklara aktarmaya çalışmaktadırlar.

KAYNAKÇA

- Alan, İ. (2009). Sevgi içerikli çizgi filmlerin ilköğretim 5. sınıftaki çocukların görsel sanatlar dersinde yaptıkları resimler üzerindeki etkisinin incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akalın, T., & Üstündağ, A. (2012). 10-12 yaş danışmanlık hizmeti alan çocukların durumlarının belirlenmesinde resmin önemi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 1(3), Kış 2012. Ankara.
- Dewi, V. K. (2013). The use of cartoon films to improve students' skill in writing narrative texts. *English Education*, 2(1), 34-43.
- Ertürk, Y. D., & Gül, A. A. (2006). *Çocuğunuzu televizyona teslim etmeyin*. Nobel Yayınları.
- Gökçearslan, A. (2010). Batı kökenli çizgi filmlerde ırkçı, kapitalist ve ayrımcı ideolojik söylem. *New World Sciences Academy*, 5, 365-373.

- Gümüş, Ş. (2022). Somut olmayan kültürel mirasın elektronik kültür ortamında aktarımı: Kukuli müziklerindeki kültürel unsurlar. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (26), 492-505.
- Gürçayır, S. (2011). Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi üzerine eleştirel bir okuma. *Millî Folklor*, 92, 5-10.
- Halidov, Ğ. (2014). Rusya'nın yumuşak güç araçları. *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, 37-75.
- Nye, J. S. (2017). *Yumuşak güç*. BB101 Yayınları.
- Pandit, A., & Kulkarni, B. V. (2012). Retrieved from <http://www.oijrj.org/ejournal/Jan-FebMar2012IEEJ/02.pdf>.
- Persegani, C., Russo, P., Carucci, C., Papeschi, L. L., Trimarchi, M., & Nicolini, M. (2002). Television viewing and personality structure in children. *Individual Differences*, 32, 977-990.
- Persson, A., & Musher-Eizenman, D. R. (2003). The impact of a prejudice-prevention television program on young children's ideas about race. *Early Childhood Research Quarterly*, 18, 530-546.
- Yağın Güder, S., Ay, A., Saray, F., & Kılıç, İ. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelenmesi: Niloya örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 96-111.
- Yalçın, S. S., Tuğrul, B., Naçar, N., Tuncer, M., & Yurdakök, K. (2002). Factors that affect television viewing time in preschool and primary school children. *Pediatrics International*, 44, 622-627.

Bölüm 4

DEĞER TEMELLİ LİDERLİK

Emine TUNÇER GÜNAY¹
Soner DOĞAN²

GİRİŞ

Bu çalışmanın temel amacı, liderlik kavramı ile değer temelli liderlik modelinin eğitim örgütleri üzerindeki etkilerini ve bu modelin eğitim yöneticilerinin karar alma süreçlerine olan katkılarını incelemektir. Çalışma, liderlerin değerler doğrultusunda hareket etmelerinin, örgütsel performans, çalışan memnuniyeti ve örgüt kültürü üzerindeki yansımalarını analiz etmeyi hedeflemektedir. Eğitim örgütleri gibi dinamik ve toplumsal sorumluluğu yüksek yapıların yalnızca akademik başarıya odaklanmaması; aynı zamanda etik değerlere dayalı bir yönetim anlayışı benimsemeleri gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, değer temelli liderlik modeli, örgütün temel değerlerinin belirlenmesi, bu değerlerin çalışanlar tarafından içselleştirilmesi ve liderlerin bu değerler doğrultusunda kararlar almalarının, örgütün sürdürülebilir başarısına olan katkılarını ele almaktadır.

Liderlik, uzun yıllardır birçok disiplin tarafından kapsamlı bir şekilde ele alınan bir kavramdır. Değer temelli liderlik ise liderlerin kişisel değerleri ile örgütsel değerlerin örtüştüğü noktalarda örgüt içi ilişkiler ve performans üzerinde derinlemesine bir etkiye sahip olduğunu göstermesi bakımından özel bir öneme sahiptir. Değerler, bireylerin ve örgütlerin temel inançlarını ve davranış kalıplarını şekillendiren yapı taşlarıdır. Özellikle eğitim örgütleri gibi sosyal sorumluluğu yüksek olan yapılarda, liderlerin sadece yönetsel becerilerinin yeterli olmadığı; aynı zamanda etik ve moral değerlere uygun bir yönetim anlayışı benimsemelerinin de elzem olduğu görülmektedir. Bu çalışma, liderlerin değer temelli liderlik modelini benimsemelerinin hem kısa vadeli hem de uzun vadeli

* Bu çalışma 1. yazarın yüksek lisans tezinden derlenmiştir.

¹ Doktora Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, tuncergunayemine@gmail.com,
ORCID iD: 0000-0002-0131-5077

² Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi
AD, snr312@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-2013-3348

anlamına gelmektedir. Bu değerler sayesinde, ülkelerde düşünce, ifade, inanç ve ibadet hürriyeti ile statü ve fırsat eşitliği, bireysel haysiyetin korunması, ulusun birlik ve bütünlüğünün sürdürülmesi mümkün olabilir (Putnam, 1993).

Ülkeler nadiren homojen bir yapıya sahip topluluklardır. Toplular, çeşitli görevlerle, yeni zorluklarla ve gelişmeye eşlik eden değişim hızıyla başarılı bir şekilde başa çıkmak için çeşitli becerilere, bilgilere ve yenilikçiliğe ihtiyaç duymaktadır. Tam olarak eşitliğin sağlanmasının mümkün olmadığı bir yapıda belirtilen hedeflere ulaşmak için farklı gruplar arasında katalizör görevi görecektir yapılar ihtiyaç duyulmaktadır (Beetham, 2006). Millî değerlere bu bağlamda büyük görevler düşmektedir. Aynı toprak parçası üzerinde yaşayan ancak farklı ideolojilere, inançlara, etnik kökenlere ya da dinlere sahip bireyleri bir araya getirmenin yolu ülkede huzur ve barışı sağlayacak adalet, barış ve demokrasi gibi millî değerlerden geçmektedir. Ancak bu değerler sayesinde kültürel özerklik, ekonomik gelişme, bireysel inisiyatif ve pozitif bir iletişim ortamından bahsetmek mümkündür.

Millî değerler ulusal ve devlet yaşamının sürdürülmesinde rol oynayan en önemli ilke ve normlardandır (Finnemore & Sikkink, 1998). Devlet ideolojisi ve tüm milliyetçi düşünceler ile doğrudan bağlantılıdır (Lapid, 1994). Bu nedenle millî değerlerin güçlendirilmesi, ülkeleri küreselleşmenin olumsuz etkilerden koruma ve ulusal direncin güçlenmesine katkıda bulunma anlamında çok önemlidir. Güçlü bir ulusal karakter oluşturabilmek, eleştirel, yenilikçi ve yaratıcı birer birey olabilmek için millî değerlerin kazandırılmasında okullara ve eğitimcilere büyük sorumluluklar düşmektedir (Gamage vd., 2021).

Öğretmenler ve okul yöneticileri başta olmak üzere tüm eğitim örgütü paydaşları iyi vatandaşlar yetiştirmek için nesiller boyunca kaliteli eğitimi, kültürü ve değerleri sürdürmek zorundadır. Okulda kazanılan bu deneyimler, öğrencinin gelecekte kuracağı yaşamı ile doğrudan bağlantılıdır. Kazandırılacak millî değerler ile okullar ülkelerin geleceğine doğrudan yatırım yapmakta, geleceğin vatandaşlarını ve liderlerini yetiştirmektedir (Lietz & Matthews, 2006).

KAYNAKÇA

- Alraqhas, Y. (2015). Exploring value-based leadership in public careers. *Public Administration Review*, 75(5), 770–773.
- Aydın, M. Z., & Gürler, Ş. A. (2012). *Okulda değerler eğitimi: Yöntemler, etkinlikler, kaynaklar* (Vol. 3). Nobel Yayınları.
- Bahtilla, M., & Xu, H. (2021). The influence of Confucius's educational thoughts on China's educational system. *Open Access Library Journal*, 8, 1-17. <https://doi.org/10.4236/oalib.1107370.7>

- Blanchard, K. H., O'Connor, M. J., & Ballard, J. (1997). *Managing by values*. Berrett-Koehler Publishers.
- Barrett, R. (2006). *Building a values-driven organization: A whole system approach to cultural transformation*. Butterworth-Heinemann.
- Barone, T. N. (2004). Moral dimensions of teacher-student interactions in Malaysian secondary schools. *Journal of Moral Education*, 33(2), 179-196.
- Bass, B., & Steidlmeier, P. (1999). Ethics, character, and transformational leadership behavior. *The Leadership Quarterly*, 10(2), 81-217.
- Beetham, D. (2006). *Parliament and democracy in the twenty-first century: A guide to good practice*. Inter-Parliamentary Union.
- Bennis, W. G., & Nanus, B. (1997). *Leaders: The strategies for taking charge*. Harper Collins.
- Berson, Y., & Oreg, S. (2016). The role of school principals in shaping children's values. *Psychological Science*, 27(12), 1539-1549. <http://www.jstor.org/stable/26170299>
- Bigdeloo, M., & Dasht Bozorgi, Z. (2016). Relationship between the spiritual intelligence, self-control, and life satisfaction in high school teachers of Mahshahr city. *Review of European Studies*, 8(2), 210. <https://doi.org/10.5539/res.v8n2p210>
- Branson, C. M., Baig, S., & Begum, A. (2015). Personal values of school leaders and their manifestation in student behavior management: A district level study in Pakistan. *Educational Management Administration & Leadership*, 43(1), 107-128.
- Brenkert, G. G. (1977). Marx, Engels, and the relativity of morals. *Studies in Soviet Thought*, 17(201), 224. <https://doi.org/10.1007/BF00835245>
- Bugental, J. F. T. (1984). *The search for existential identity*. Jossey-Bass.
- Bush, T., & Murdock, A. (2017). *Value-based leadership in public professions*. Bloomsbury Publishing.
- Byun, J., Sung, T. E., & Park, H. W. (2018). Technological innovation strategy: How do technology life cycles change by technological area. *Technology Analysis and Strategic Management*, 30(1), 98-112.
- Cabansag, M. S. (2014). Impact statements on the K-12 science program in the enhanced basic education curriculum in provincial schools. *Journal of Arts, Science & Commerce*. Retrieved from http://www.researchersworld.com/vol5/issue2/Paper_04.pdf (Erişim tarihi: 23.09.2023).
- Cameron, K. (2011). Responsible leadership as virtuous leadership. *Journal of Business Ethics*, 98(1), 25-35.
- Collins, J. C., & Porras, J. I. (1996). Building your company's vision. *Harvard Business Review*, 74, 65-78.
- Copley, J. V. (2000). *The young child and mathematics*. National Association for the Education of Young Children.
- Crumpton, M. A. (2011). The value of transparency. *The Bottom Line*, 24(2), 125-128.
- Dinibutun, S. (2020). Leadership: A comprehensive review of literature, research and theoretical framework. *Journal of Economics and Business*, 3, 44-64. <https://doi.org/10.31014/aor.1992.03.01.177>
- Drucker, P. F. (1999). *Management challenges for the 21st century*. Harper Business.
- Erricker, C., & Erricker, J. (2000). *Reconstructing religious, spiritual, and moral education*. Routledge.
- Fernandez, J., & Hogan, R. (2002). Values based leadership. *The Journal for Quality and Participation*, 25(4), 25-26.

- Finnemore, M., & Sikkink, K. (1998). International norm dynamics and political change. *International Organization*, 52(4), 887–917. <http://www.jstor.org/stable/2601361>
- Fry, L. W. (2003). Toward a theory of spiritual leadership. *The Leadership Quarterly*, 14(6), 693-727.
- Gamage, K. A. A., Dehideniya, D. M., & Ekanayake, S. Y. (2021). The role of personal values in learning approaches and student achievements. *Behavioral Sciences (Basel, Switzerland)*, 11(7), 102. <https://doi.org/10.3390/bs11070102>
- Graf, J. (2015). Preventing corruption by promoting trust: Insights from behavioral science. *Passauer Diskussionspapiere - Volkswirtschaftliche Reihe*, No. V-69-15. Universität Passau, Wirtschaftswissenschaftliche Fakultät.
- Hauen, F., Kastberg, B., Denager, M., Hjertaker, E., & Hjertaker, K. (1999). *Værdier på jobbet (Values on the job, in Danish)*. Peter Asschenfeldts Nye Forlag A/S.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations* (2nd ed.). Sage.
- Hughes, R., Ginnett, R., & Curphy, G. (1993). *Public health nutrition*. Scholar Archive. (Erişim tarihi: 15.08.2023).
- Indrani, B. (2012). Importance of value education in modern time. *Education India: J. Q. Refereed J. Dialogues Educ.*, 1–9.
- Issa, T., & Pick, D. (2011). An interpretive mixed-methods analysis of ethics, spirituality and aesthetics in the Australian services sector. *Business Ethics: A European Review*, 20(1), 45-58.
- Joas, H. (2005). Die kulturellen Werte Europas. Einleitung. In *Die kulturellen Werte Europas*. Wiegandt.
- Johnston, C. (1992). What is social value? A discussion paper. Australian Government Publishing Service. http://www.contextpl.com.au/wpcontent/uploads/2014/06/What_is_Social_Value_.pdf (Erişim tarihi: 15.08.2023).
- Johnson, R. E., Lanaj, K., & Barnes, C. M. (2014). The good and bad of being fair: Effects of procedural and interpersonal justice behaviors on regulatory resources. *Journal of Applied Psychology*, 99, 635-650. <https://doi.org/10.1037/a0035647>
- Jennings, P. L., Mitchell, M. S., & Hannah, S. T. (2015). The moral self: A review and integration of the literature. *Journal of Organizational Behavior*, 36(Suppl. 1), S104-S168.
- Kabanoff, B., & Holt, J. (1996). Changes in the espoused values of Australian organizations 1986–1990. *Journal of Organizational Behavior*, 17, 201-219.
- Kalandia, I. D. (2004). The system of human values in dynamics and the dialogue of civilizations in the context of globalization. In *Proceedings of the International Symposium*, Zugdidi, Georgia, May 19-20. www.kabbalah.info/forums.
- Kavathatzopoulos, I., & Rigas, G. (2006). A measurement model for ethical competence in business. *Journal of Business Ethics Education*, 3, 55.
- Klein, S. (2002). *Ethical business leadership: Balancing theory and practice*. Peter Lang.
- Kolesnikov, A. S. (2013). Methodological trends of the study of continuing pedagogical education. *Cross-cultural Approach in Science and Education: Proceedings of the Annual International Scientific Seminar: Issue 8*, Novosibirsk State Pedagogical University, 4, 13.
- Kouzes, J., & Posner, B. (2002). *The leadership challenge* (5th ed.). Jossey-Bass.
- Lapid, Y. (1994). Theorizing the 'national' in IR theory: Reflections on nationalism and neorealism. In F. Kratochwil & E. Mansfield (Eds.), *International organization: A reader* (pp. 20-29). Harper Collins.

- Lederach, J. P. (2005). *The moral imagination: The art and soul of building peace*. Oxford University Press.
- Lietz, P., & Matthews, B. (2006). Are values more important than learning approaches? Factors influencing student performance at an international university. Available online: https://works.bepress.com/petra_lietz/18/ (Erişim tarihi: 15.08.2023).
- Liska, A. E. (1990). The significance of aggregates for testing and conceptually linking macro and micro theories. *Social Psychology Quarterly*, 53, 292-301.
- Maikhuri, R., & Shah, A. (2005). Value education: Some reflections. *Experiments in Education*, 33(11), 9-12.
- Martin, M., & Roland, M. (2002). The new contract: Renaissance or requiem for general practice? *British Journal of General Practice*, 52, 243-246.
- Marschke, E., Preziosi, R., & Harrington, W. (2009). Professionals and executives support a relationship between organizational commitment and spirituality in the workplace. *Journal of Business & Economics Research (JBER)*, 7(8).
- Matthews, B., Lietz, P., & Darmawan, I. G. N. (2007). Values and learning approaches of students at an international university. *Social Psychology of Education*, 10, 247-275.
- McCuddy, M. K. (2008). Fundamental moral orientations: Implications for values-based leadership. *The Journal of Values-Based Leadership*, 1(1), 3.
- Messick, D. M., & Bazerman, M. H. (1996). Ethical leadership and the psychology of decision making. *MIT Sloan Management Review*.
- Mussig, D. J. (2003). A research and skills training framework for values-driven leadership. *Journal of European Industrial Training*, 27(2/3/4), 73-79.
- Năstase, M. (2010). Developing a strategic leadership approach within the organizations. *Revista de Management Comparat Internațional*, 11(3), 454-460.
- Nazam, F., & Husain, A. (2016). Exploring spiritual values among school children. *International Journal of School and Cognitive Psychology*, 3, 175. <https://doi.org/10.4172/2469-9837.1000175>
- Nikitina, T., Licznarska, M., Ozoliņa-Ozola, I., & Lapina, I. (2023). Individual entrepreneurial orientation: Comparison of business and STEM students. *Education Training*, 65(4), 565-586.
- Obot, I. M., Akpan, I. M., & Essien, E. E. (2011). Value clarification competence of primary pupils in Social Studies classroom in Akwa Ibom State, Nigeria. *African Journal of Culture, Philosophy and Society*, 242-251.
- Ondrejškovič, P. (1998). *Introduction to sociology*. Veda.
- Oppenheim-Weller, S., Roccas, S., & Kurman, J. (2018). Subjective value fulfillment: A new way to study personal values and their consequences. *Journal of Research in Personality*, 76, 38-49.
- O'Toole, J. (2008). Notes towards a definition of values-based leadership. *The Journal of Values-Based Leadership*, 1, 10.
- Ott, K. (2007). Article Prinzip/ Maxime/ Norm/ Regel. In M. Düwell, C. Hübenal, & M. H. Werner (Eds.), *Handbuch Ethik* (pp. 474-480). Stuttgart: Weimar.
- Palmer, C. (2010). Cultural traditions and the evolutionary advantages of non-innovation. In M. J. O'Brien & S. J. Shennan (Eds.), *Innovation in cultural systems: Contributions from evolutionary anthropology* (pp. 161-174). MIT Press.
- Palmer, M., & Finlay, V. (2003). *Faith in conservation: New approaches to religions and the environment*. The World Bank.

- Parry, K. W., & Meindl, J. R. (2002). *Grounding leadership theory and research: Issues, perspectives, and methods*. Information Age Publishing.
- Popa, D., Marius, B., Laurentiu, A., & Oana-Alina, B. (2013). Personal values and the professional or academic performance in the engineering professions. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 83, 10-1016/j.sbspro.2013.06.140.
- Porter, M., & Kramer, M. (2011). La creación de valor compartido. *Harvard Business Review*, 89(1), 32-49.
- Prilleltensky, I. (1999). Critical psychology foundations for the promotion of mental health. *Annual Review of Critical Psychology*, 1(1), 100-118.
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton University Press.
- Puxty, A., Sikka, P., & Willmott, H. (1994). (Re)forming the circle: Education, ethics and accountancy practices. *Accounting Education*, 3(1), 77-92.
- Reese, S. R. (2017). Leadership core values and beliefs are keys to greatness. *Center for Management and Organization Effectiveness*. Retrieved from <https://cmoe.com/blog/great-leaders-have-specific-beliefs-and-core-values/> (Erişim tarihi: 29.09.2023).
- Reilly, A. H., & Ehlinger, S. (2007). Choosing a values-based leader: An experiential exercise. *Journal of Management Education*, 31(2), 245-262.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. Free Press.
- Santhi, S. (2016). Need of value education—Today is the hour. *International Journal of Advanced Research in Education and Technology*, 3, 28-29.
- Sashkin, M., & Rosenbach, W. E. (2001). A new vision of leadership. In W. E. Rosenbach & R. L. Taylor (Eds.), *Contemporary issues in leadership* (5th ed.). Westview Press.
- Schäfers, B. (2008). Soziales Handeln und seine Grundlagen: Normen Werte, Sinn. In H. Korte & B. Schäfers (Eds.), *Einführung in Hauptbegriffe der Soziologie* (pp. 23-44). Wiesbaden.
- Scharmann, L. C. (1990). Enhancing the understanding of the premises of evolutionary theory: The influence of diversified instructional strategy. *School Science and Mathematics*, 90(2), 100.
- Schroeder, D., Chatfield, K., Singh, M., Chennells, R., & Herissone-Kelly, P. (2019). The four values framework: Fairness, respect, care, and honesty. https://doi.org/10.1007/978-3-030-15745-6_3
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theory and empirical tests in 20 countries. In M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25, pp. 1-65). Academic Press.
- Schwartz, S. H. (2007). Value orientations: Measurement, antecedents and consequences across nations. In R. Jowell, C. Roberts, R. Fitzgerald, & G. Eva (Eds.), *Measuring attitudes cross-nationally: Lessons from the European Social Survey*. Sage.
- Schwartz, S. H. (2009). A theory of cultural value orientations: Explication and applications. *109*, 173-219.
- Schwartz, S. H., & Bilsky, W. (1987). Toward a universal psychological structure of human values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(3), 550.
- Stern, M. J., & Coleman, K. J. (2015). The multidimensionality of trust: Applications in collaborative natural resource management. *Society and Natural Resources*, 28(2), 117-132.

- Stogdill, R. M. (1974). *Handbook of leadership: A survey of theory and research*. Free Press.
- Tarabashkina, L., & Lietz, P. (2011). The impact of values and learning approaches on student achievement: Gender and academic discipline influences. *Issues in Education*, 21, 210-231.
- Trevino, L. K., & Brown, M. E. (2004). Managing to be ethical: Debunking five business ethics myths. *Academy of Management Perspectives*, 18(2), 69-81.
- Tyree, C., Vance, M., & McJunkin, M. (1997). Teaching values to promote a more caring world: A moral dilemma for the 21st century. *Journal for a Just and Caring Education*, 3(2), 215-226.
- Vernon, P. E., & Allport, G. W. (1931). A test for personal values. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 26(3), 231.
- Veugelers, W., & Vedder, P. (2003). Values in teaching. *Teaching and Teacher Education: Theory and Practice*, 9, 377-389. <https://doi.org/10.1080/1354060032000097262>
- Wittmer, D. P. (2000). Ethical sensitivity in management decisions: Developing and testing a perceptual measure among management and professional student groups. *Teaching Business Ethics*, 4, 181-205.
- Yasuno, M. (2008). The role of spirituality in leadership for social change. *Spirituality in Higher Education Newsletter*, 4(3), 1-8.
- Yukl, G. (2006). *Leadership in organizations* (6th ed.). Pearson Education.
- Zydzianaite, V. (2018). Leadership values and values-based leadership: What is the main focus? *Applied Research in Health and Social Sciences: Interface and Interaction*, 15, 43-58. <https://doi.org/10.2478/arhss-2018-0005>
- Zymianskyi, A. (2015). *Psychological conditions of the development of moral consciousness of adolescents* (Dissertation for a Candidate of Psychological Sciences), Drohobych State Pedagogical University.

Bölüm 5

İZ BIRAKAN ÖĞRETMEN DAVRANIŞLARININ MORAL SERMAYE BOYUTLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Özgür Sami AKGÜL¹
Habib ÖZKAN²

GİRİŞ

Hazırlanan eğitim programlarının verimli şekilde uygulanmasında, teknolojik imkânların sınıf ortamında etkin şekilde kullanılmasında ve belirlenen akademik hedeflere planlı bir şekilde ulaşılmasında en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Bu bakımdan öğretmenlerin mesleki gelişimleri, eğitimde belirlenen hedeflere ulaşılmasında büyük önem taşır. Her ailenin manevi birer ferdi olan öğretmenler; ilgiyi, sevgiyi ve fedakârlığı çağrıştıran, otoritesine inanılan ve adaletine güvenilen kutsal bir mesleğin mensuplarıdır.

Öğretmenliğin özünde ahlak ve ahlaki idealler yatar. Öğretmenlerin ahlaki sorunlarla kuşatılmış olması, gelecek kuşakların sorumluluğunu onlara yüklemektedir (Haynes, 2014). Öğrencilerin aileden edindiği ahlaki davranış kurallarını sınıf ortamından toplumsal alana uyarlayan bir mesleğin mensubu olarak öğretmenler; milli ve evrensel değerlerin nesilden nesile aktarılmasında önemli yere sahiptir.

Eğitimin öznesi konumundaki öğretmenlerin geçmişten günümüze usta-çırak ilişkisiyle yürütülen yetiştirilme süreci, günümüzde belirli akademik kriterlere göre gerçekleştirilmektedir. Ancak eğitime yönelik akademik alan yazın kimi zaman öğretmenlerin karşılaştığı sorunlara çözüm bulmada yetersiz kalabilmektedir. Bu bakımdan öğretmen tecrübelerinin paylaşılmasının öğretmenlik mesleğinin inceliklerinin kavranması ve geçmişte yapılan hataların tekrar edilmemesi yönüyle alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Öğretmen, öğrencisini bilgilendiren, sosyalleştiren, kimi zaman ona nasihat edip kimi zaman ise bir ebeveyn duyarlılığıyla onunla ilgilenen kişidir. Okullar,

¹ Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, ozgursami@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0001-7721-1234

² Prof. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Yönetimi AD, ozgan@gantep.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-7496-058X

erdemleri dürüstlük, sorumluluk ve adalet olarak belirlemiştir. Philips (2006) ise moral sermayeye sahip bir yöneticinin dürüst, saygılı, adil ve kararlı olması gerektiğini ifade etmiştir. Öğretmenlerin moral sermaye boyutlarını adalet, empati, sorumluluk, hoşgörü ve bütünlük oluşturmaktadır (Akgül & Özkan, 2020). Moral sermayenin alt boyutlarından empati, sorumluluk, adalet ve hoşgörünün geliştirilebilir olduğuyla ilgili araştırmalar mevcuttur (Aladağ, 2012; Kaymak & Akça, 2020; Uca, 2015; Yüksel, 2004).

Kelebeğin Rüyası adıyla birbirinden fedakâr öğretmenlerin öykülerinin yer aldığı öğretmen hatıraları kitabında, öğrencilerinin hayatlarından kendilerini sorumlu hissedip sorumluluk alan, onların yaşadığı koşulları anlayıp çocukça hatalarını hoşgören, her birine değer verip adaletli davranışlar sergileyen ve öğrencilerini kazanma azminde olan isimsiz eğitim neferlerinin öykülerine yer verilmiştir. Öğretmenlerin mesleki gelişimlerinde öğretmen hatıralarının paylaşılması, benzer hataların tekrarlanmasının önüne geçilerek dolaylı bir mesleki mentörlük işlevinin de yerine getirilmesini sağlayacaktır. Sonuçta sonrakileri değil, öncekileri takip etmek hayatı büyük oranda kolaylaştıracaktır (Billington, 2011). Bugün hala Anadolu'nun ücra bir köyünde yanan öğretmen lojmanının ışığı, geleceğe dair umutların hep canlı kalacağını göstergesidir. Ne mutlu öğrencileri tarafından unutulmayan, her zaman saygı ve minnetle anılan öğretmenlere...

ÖNERİLER

Öğretmenlerin mesleki azimlerinin korunması ve şevklerinin kırılmaması için desteklenmeleri gerekir. Bunun mümkün olabilmesi için meslek etiği ilkelerinin çeşitli eğitimler yoluyla öğretmenlere aktarılması ve alanında fark yaratan öğretmenlerin tecrübelerinden faydalanılması gerekir. Ayrıca öğretmenlerin moral sermaye yeterliliklerinin geliştirilmesine yönelik eğitimler düzenlenerek öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin desteklenmesinin, eğitimde belirlenen hedeflere ulaşılmasında önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ateş, N. (2012). Öğretmenlik meslek ahlakı ve mesleki değerler. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi Teori ve Uygulama*, 3(6), 3-18.
- Avcı, Ö. (2018). Öğrencilerin duygusal zekâ ile gelişim becerileri düzeylerinin bağımlı etkinliği üzerine bir uygulama. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(18), 205-220.
- Akgül, Ö. S. (2022). *Öğretmenlerin moral sermayelerinin geliştirilmesine yönelik bir uygulama* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gaziantep Üniversitesi.

- Akgül, Ö. S., & Özkan, H. (2023). Etik ilkeleri ahlaki davranışa dönüştürme kapasitesi: Moral sermaye. *Eğitim Araştırmaları Nicel, Nitel ve Karma Yaklaşımlar*, 259-286.
- Akgül, Ö. S., & Özkan, H. (2020). Moral sermaye ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, 13(79), 95-112.
- Aladağ, S. (2012). İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini bilişsel düzeyde kazanmalarına etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 123-146.
- Arthur, J., Kristjánsson, K., Cooke, S., Brown, E., & Carr, D. (2015). The good teacher: Understanding virtues in practice. Jubilee Centre for Character and Virtues. *Research Report*. Birmingham.
- Aydın, İ. (2016). *Eğitim ve öğretimde etik* (8. Baskı). Pegem Akademi.
- Başaran, A. R., & Baysal, S. (2016). Öğretmen adaylarının ideal bir öğretmen hakkındaki görüşleri. *Pegem Atıf İndeksi*, 29-44.
- Billington, R. (2011). *Felsefeyi yaşamak* (2. Baskı). Ayrıntı Yayınları.
- Bourdieu, P. (1986). The form of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). Greenwood Press.
- Cevizci, A. (2010). *Felsefeye giriş*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Cevizci, A. (2016). *Eğitim felsefesi*. Say Yayınları.
- Cheung, K. Y. F., Elander, J., Stupple, E. J. N., & Flay, M. (2018). Academics' understandings of the authorial academic writer: A qualitative analysis of authorial identity. *Studies in Higher Education*, 43(8), 1468-1483.
- Coşkun, B., & Çelikten, M. (2020). Öğretmenlik meslek etiği üzerine bir inceleme. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(21), 686-710.
- Çelebi, N., & Akbağ, M. (2012). Genel liselerde çalışan öğretmenlerin etik davranışlarını belirlemeye yönelik bir araştırma. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(2).
- Çelik, V. (2014). Okullarda moral sermayenin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 39(174), 67-74.
- Godfrey, P. C. (2005). The relationship between corporate philanthropy and shareholder wealth: A risk management perspective. *Academy of Management Review*, 30(4), 777-798.
- Goddard, J. (2014). Management and moral capital: The corporation as a moral community. London Business School. <https://www.schoolofuncommonsense.com/23-Management-and-Moral-Capital-The-Corporation-as-a-Moral-Community> (Erişim tarihi: 01.03.2021).
- Gottardello, D., & Karabag, S. F. (2020). Ideal and actual roles of university professors in academic integrity management: A comparative study. *Studies in Higher Education*, 1-19.
- Gowricharn, R. (2004). Moral capital in Surinamese transnationalism. *Ethnic and Racial Studies*, 27(4), 607-621.
- Haynes, F. (2014). *Eğitimde etik* (2. Baskı, S. Kunt Akbaş, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Illes, K., & Laab, A. (2007). Trust capital is an important component of moral capital. In *Fourth International Philosophy of Management Conference*.
- Kane, J. (2001). *The politics of moral capital*. Cambridge University Press.
- Kaymak, B., & Akça, G. (2020). Ahlaki ikilem yaklaşımına dayalı öğretimin öğrencilere adil olma değerinin kazandırılmasındaki etkisi (Yedinci sınıf örneği). *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 123-135.

- Kelebeğin Rüyası. (2020). *Eğitim Bir Sen Yayınları Öğretmen Hatırası Yarışması Ödüllü Eserler*. Eğitim Bir Sen Yayınları.
- Lopez, J. A. P., & Santos, J. M. S. (2005). Trust, social capital and moral capital: Some empirical evidence. *The International Scope Review*, 7(12).
- Ogunnaike, Y. A. (2015). Early childhood education and human factor: Connecting theories and perspectives. *Review of Human Factor Studies*, 21(1).
- Özkan, H., & Akgül, Ö. S. (2018). Moral sermaye kavram analizi. *EKEV Akademi Dergisi*, 73, 451-468.
- Uca, M. A. (2015). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile hoşgörü değerine sahip olma düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Philips, J. R. (2006). *CEO moral capital* (Graduate Theses and Dissertations). University of Western Ontario.
- Pieper, A. (2012). *Etiğe giriş* (V. Aytaman & G. Sezer, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Ratnapala, S. (2003). Moral capital and commercial society. *The Independent Review*, 39(29), 231-233.
- Sergiovanni, T. J. (2015). *Ahlaki liderlik: Okul gelişiminin özüne inmek* (S. Güngör, Çev.). Nobel Yayın Dağıtım.
- Silverstein, M., Conroy, S. J., & Gans, D. (2012). Beyond solidarity, reciprocity and altruism: Moral capital as a unifying concept in intergenerational support for older people. *Ageing & Society*, 32(7), 1246-1262.
- Sison, A. J. G. (2003). *The moral capital of leaders: Why virtue matters*. Edward Elgar Publishing.
- Swartz, S. (2009). *The moral ecology of South Africa's township youth*. Palgrave Macmillan.
- Sztompka, P. (2019). Moral capital: An important prerequisite for social change and successful modernization. In A. S. Rud & J. Garrison (Eds.), *Global modernization review: Modernity and diversity in a new era* (pp. 123-137). Springer.
- Tatar, A. F. (2009). *Okul öncesi eğitiminde (5-6 yaş) hoşgörü eğitimi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi.
- Valverde, M. (1994). Moral capital. *Canadian Journal of Law and Society*, 9(1), 213-232.
- Wang, X. (2015). *On moral capital*. Springer-Verlag Berlin Heidelberg.
- Wodka, M. (2017). Social and economic significance of moral capital. *Ethics in Economic Life*, 20(4), 65-75.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Genişletilmiş 9. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, A. (2004). *Empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi. *Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 341-354.

Bölüm 6

MESLEK YÜKSEKOKULLARINDA EĞİTİM-ÖĞRETİM İLE İLGİLİ SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Aytekin ERDEM¹
Hasan METE²
Gürcan UZAL³
Erdal KILIÇ⁴

1.GİRİŞ

Mesleki eğitim, bireylere toplumda hayatta kalabilmeleri için sosyal açıdan etkili mesleklerin gerektirdiği bilgi, beceri ve pratik yetenekleri kazandırmak (Alkan vd., 1998; Engin, 2000) ve bu kazanım aşamasını bireyin zihinsel, sosyal, duygusal, ekonomik ve kişisel gelişimi ile yakından ilişkili hale getirmektir (Donnelly, 2008). Mesleki eğitimin hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde öncelikli politikalarından biri olduğu görülmekte olup, mesleki eğitim yoluyla nitelikli yeteneklerin ideal seviyeye ulaşması, böylece daha güçlü bir ekonomi ve daha hızlı sosyal kalkınma ile refah düzeyinin gelişiminin sağlanması beklenmektedir (Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 2001).

Bu amaçla planlamalarda, mesleki eğitimde modüler ve esnek bir sistem benimsenerek, uygulamalı eğitimlerin artırılması yoluyla sanayi ile iş birliği yapabilen ve sanayinin ihtiyaçlarını karşılayabilecek meslek elemanları ve teknisyenlerin/teknikerlerin yetiştirilmesi öngörülmektedir. İşgücü piyasasının gerektirdiği temel beceriler ile karar verme, problem çözme ve sorumluluk

* Bu çalışma, UBAK-2024 International Scientific Compilation Research Congress'de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Doç. Dr. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Elektronik ve Otomasyon Bölümü, aerdem@nku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-1760-4789

² Dr. Öğr. Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Gıda İşleme Bölümü hmete@nku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-8701-379X

³ Doç. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Elektronik ve Otomasyon Bölümü, guzal@nku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-2029-8612

⁴ Dr. Öğr. Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Makine ve Metal Teknolojileri Bölümü, ekilic@nku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8212-5533

- Meslek yüksekokullarında program başına düşecek en az öğretim elemanı sayısı Yüksek Öğretim Kurulu tarafından üç olarak belirlenmesine karşın, kadrosunda üç öğretim elemanı bulunmayan programlar mevcuttur. Öğretim elemanı eksik olan programlara kadrolu öğretim elemanı temin edilmelidir.
- Meslek yüksekokulları, yakın çevrelerindeki endüstriyel ve ticari kuruluşlar ile işbirliği protokolleri oluşturarak bu kuruluşlarla bilgi alışverişi sağlanmalıdır.
- Meslek yüksekokullarında derslerin uygulama saatlerinin arttırılabilmesi için, öğretim elemanlarının 10 saat üstündeki uygulama derslerine de ücret ödenmesi gerekmektedir.
- Meslek yüksekokullarında uygulamalı derslerin daha etkin olarak işlenebilmesi için atölye ve laboratuvarlarda destek elemanı olarak görev yapacak yeterli sayıda tekniker veya teknisyen kadroları temin edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Alkan, C., Doğan, H., & Sezgin, İ. (1998). *Mesleki ve teknik eğitimin esasları*. Alkım Yayınları.
- Alkan, R. M., Suiçmez, M., Aydınkal, M., & Şahin, M. (2014). Meslek yüksekokullarındaki mevcut durum: Sorunlar ve bazı çözüm önerileri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 4(3), 133-140.
- Bedük, A., Eşmen, O., & Ay, H. M. (2016, May). Türkiye’de meslek yüksekokullarında kalite: Mevcut sorunları ve çözüm önerileri. In *UMYOS 2016 5th International Vocational Schools Symposium* (Vol. 1, pp. 47-55).
- Binici, H., & Arı, N. (2004). Mesleki ve teknik eğitimde arayışlar. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 383-396.
- Can, E. (2020). Yükseköğretimde kalite için meslek yüksekokulu öğrencilerinin görüşleri. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 699-710. <https://doi.org/10.18506/anemon.631558>
- Ceylan, H., Avan, M., & Elibol, H. (2009). Mesleki ve teknik eğitimde öğretim elemanı profili, sorunlar ve çözüm önerileri. 1. *Uluslararası 5. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu*, Selçuk Üniversitesi, 464-470.
- Devlet Planlama Teşkilatı [DPT]. (2001). *Nitelikli insan gücü meslek standartları düzeni ve sosyal sermaye birikimi özel ihtisas komisyonu raporu*. Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- Dokuzuncu Kalkınma Planı. (2006). <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/246/ekutuphane3.4.6.21.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim tarihi: 15.02.2024).
- Donnelly, M. (2008). Vocational education. *EBSCO Research Starters*. EBSCO Publishing Inc.
- Engin, İ. (2000). *Mesleki ve teknik eğitimde program geliştirme*. Nobel Yayınları.
- Erdem, A., Uzal, G., Yamaç, M., & Hüyük, D. (2007, May). Meslek yüksekokullarının bazı sorunları ve çözüm önerileri. 4. *Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu*, Bergama.

- Ergin, A., & Yağcı, Ö. (2003). 4702 sayılı yasa çerçevesinde gerçekleştirilen MEB-YÖK meslek yüksekokulları projesine yönelik bir değerlendirme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 256-264.
- Eşme, İ. (2007). III. Ulusal Meslek Yüksekokulları Müdürler Toplantısı (s. 223). Çukurova Üniversitesi.
- Göktürk, İ. E., Aktaş, M. A., & Göktürk, Ü. (2013). Sosyal bilimler meslek yüksekokullarının eğitim sürecinde uygulama açısından karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 3(4), 1-8.
- Haner, B., & Akarsu, V. (2018). Meslek yüksekokullarında mesleki eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Mesleki Bilimler Dergisi*, 7(3), 438-444.
- Karakaş, H., & Çidem, İ. (2017). Akademisyenlere göre meslek yüksekokullarındaki sorunlar ve çözüm önerileri: Cumhuriyet Üniversitesi ve Gaziosmanpaşa Üniversitesi örneği. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12(1).
- Kaya, A. (2014). Meslek yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin eğitim öğretim ve geleceğe yönelik düşünceleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 349-356.
- Kaysi, F., & Aydemir, E. (2018). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin stajlarda karşılaştıkları sorunların değerlendirilmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 119-133.
- Oğan, E., Oğan, Y., & Kamacı, A. (2016). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin iş hayatına hazır bulunuşluklarının belirlenmesi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(4), 118-143.
- Özgüler, Ö., Ulaş, O., & Özgüler, G. (2017). Teknolojik materyallerin kullanımı ve verimliliği: İnönü Üniversitesi Arapgir Meslek Yüksekokulu örneği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 39-48.
- Söyler, O., Çakır, M., & Kalpakçıoğlu, H. (2017). Meslek yüksekokullarında görev yapan öğretim elemanlarının karşılaştıkları sorunların tespiti ve çözümlerine yönelik bir araştırma. *UMYOS 2017*, May 18-20, Bosnia and Herzegovina, 178-184.
- Tekbalkan, M., & Karataş, F. (2021). Turizm işletme yöneticilerinin meslek yüksekokullarında uygulanan 3+1 eğitim modelinden beklentilerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Turizm Çalışmaları Dergisi*, 4(1), 31-40.
- Uzmanoğlu, S., İşgören, N. Ç., Çınar, A., Tektaş, N., Oral, B., Büyükpehlivan, G., & Polat, Z. (2010). Evaluation of educational and technical structure at vocational schools. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 3447-3451.
- Yıldırım, H., & Güroy, D. (2016, May). Türkiye'de meslek yüksekokullarının 2023 vizyonu. In *UMYOS 2016 5th International Vocational Schools Symposium* (Vol. 1).
- Yıldırım, H., Sertel, E., & Akyol, S. Ö. (2017). Meslek yüksekokullarının güncel sorunlarına ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(21), 287-300.
- Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi [YBYS]. (2022). <https://istatistik.yok.gov.tr/> (Erişim tarihi: 15.02.2024).

Bölüm 7

DERS DIŞI ETKİNLİKLER VE KATKILARI

Şenel ELALDI¹

GİRİŞ

İnsan gelişiminin temel unsurlarından biri olarak bireyin kendisini gerçekleştirmesine katkı sağlayan eğitim, sınıflarda öğretilenlerle sınırlı değildir. Okul saatleri dışında gerçekleştirilen ve normal derslere tamamlayıcı etkinlikler olan ders dışı etkinlikler eğitim deneyimini zenginleştirerek bu süreçte önemli rol oynar. Dolayısıyla, çocuğun gelişiminde sınıf içi etkinlikler kadar önemli olan ders dışı etkinlikler, formal eğitim sürecinde çocuğun öğrendiklerini pekiştirmesine yardım eden, teorik öğrenmenin pratiğe dökülmesini sağlayan ve öğrenmenin yaşamla ilişkili olduğunu gösteren etkinliklerdir (Köse, 2003). Öte yandan ders dışı etkinlikler, öğrencilerin bütünsel gelişimini teşvik etmede hayati bir rol oynar, kişisel ve akademik gelişime katkı sağlar. Öğrencilere hangisine katılmak istediklerini seçme özgürlüğüne sahip oldukları spor, sanat, akademik çalışmalar, gönüllü toplum hizmetleri gibi çeşitli alanlarda seçenekler sunan bu etkinlikler öğrencilere istedikleri belirli ilgi alanlarını takip etme veya ek beceriler geliştirme fırsatı sunarak öğrenmelerine ve kişisel gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Ayrıca, öğrencilerin tutkularını ve ilgi alanlarını keşfetmelerine olanak tanır; bu da onlara kariyerlerini ve gelecekteki hedeflerini seçmelerinde rehberlik edebilir. Öğrencilerin akademik performanslarını iyileştirmekle kalmaz aynı zamanda okul programının ötesine geçen becerileri keşfetmelerine ve ustalaşmalarına olanak tanır; örneğin takım çalışması, liderlik, iletişim becerileri ve eleştirel düşünme becerileri gibi. Bu nedenle, ders dışı etkinliklere katılmak akademik başarının yanı sıra, özgüven, dayanıklılık ve empati gibi sosyal ve duygusal becerilerin gelişimini de destekler.

Öğrencilerin akademik ve kişisel yaşamlarını dengelemelerine yardımcı olduğu aşikâr olan ders dışı etkinlikler okulun sorumluluklarına ek olarak, boş zaman ve rahatlama olanakları sunmaktadır. Böylece hem dengeli ve sağlıklı

¹ Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim AD, selaldi@cumhuriyet.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-0780-4207

olmaktadır. Öğrenciler aynı ilgi alanlarını paylaşan arkadaşları ve akranlarıyla etkinliklere katıldıklarında; takım çalışması ve hedef belirleme gibi yaşam boyu sürecek becerileri de öğrenme fırsatına sahip olmaktadır. Dolayısıyla bu etkinlikler yalnızca öğrencilerin belirli ilgi alanlarına hitap etmekle kalmaz, aynı zamanda kendi kimliklerini geliştirmelerinde de önemli bir rol oynar.

Ders dışı etkinlikler, öğrencilere normal okul gününde sunulmayan etkinliklere katılma fırsatı sunarak öğrencilere sosyal becerilerini geliştirme, bilişsel gelişimine olumlu katkı sağlama, benlik saygısı ve özgüvende artış sağlama, okula bağlanma, kariyer motivasyonu sağlama, okul sonrası istihdam olasılığını artırma gibi birçok olumlu katkı sağlamaktadır. Öte yandan, bir öğrencinin belirli ders dışı etkinliklere katılımı, riskli davranışları ve depresyonu önlemeye (Guest & McRee, 2009), fiziksel zindelik kazanmalarına (McGaha & Fitzpatrick, 2010) da yardımcı olabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akos, P. (2006). Extracurricular participation and the transition to middle school. *Research in Middle Level Education*, 29(9), 1-9.
- Ara, I., Vicente-Rodriguez, G., Perez-Gomez, J., Jimenez-Ramirez, J., Serrano-Sanchez, J. A., Dorado, C., & Calbet, J. A. L. (2006). Influence of extracurricular sport activities on body composition and physical fitness in boys: A 3-year longitudinal study. *International Journal of Obesity*, 30(7), 1062-1071.
- Bakoban, R. A., & Aljarallah, S. A. (2015). Extracurricular activities and their effect on the student's grade point average: Statistical study. *Educational Research and Reviews*, 10(20), 2737-2744.
- Bartkus, K. R., Nemelka, B., Nemelka, M., & Gardner, P. (2012). Clarifying the meaning of extracurricular activity: A literature review of definitions. *American Journal of Business Education*, 5(6), 693-704.
- Bayrakdar, A., Ekici, S., & Uğur, A. O. (2009). Ortaöğretim kurumlarındaki yöneticilerin ve öğrencilerin ders dışı etkinliklere bakış açılarının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1, 432-444.
- Binbaşıoğlu, C. (2000). *Okulda ders dışı etkinlikler*. MEB Öğretmen Kitapları Dizisi, Milli Eğitim Basımevi.
- Blomfield, C. J., & Barber, B. L. (2009). Brief report: Performing on the stage, the field, or both? Australian adolescent extracurricular activity participation and self-concept. *Journal of Adolescence*, 32, 733-739.
- Boatwright, T. C. (2009). Comparison of grade point averages and dropout rates of students who participate in extracurricular activities and students who do not participate (Doktora Tezi). Lindenwood Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Missouri, ABD. <https://digitalcommons.lindenwood.edu/dissertations/558>
- Broh, B. A. (2002). Linking extracurricular programming to academic achievement: Who benefits and why? *Sociology of Education*, 75, 69-95. <https://doi.org/10.2307/3090254>

- Chan, T. M. K., & Ng, S. W. (2015). Management of outsourcing extra-curricular activities in primary schools: Issues and considerations. *International Studies in Educational Administration*, 43(1), 49-63.
- Coleman, J. C., & Hendry, L. B. (2000). *The nature of adolescence* (3rd ed.). Routledge.
- Çalık, S. U. (2017). Ders dışı egzersizlerden atletizm modülünün örneklem okul öğrencilerinin akademik başarı ve benlik saygısına etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demir, A. (2009). The effects of global climate change on biodiversity and ecosystems resources. *Journal of Ankara University Ecology*, 1(2), 37-54.
- Eccles, J. S., Barber, B. L., Stone, M., & Hunt, J. (2003). Extracurricular activities and adolescent development. *Journal of Social Issues*, 59(4), 865-889.
- Ergül, O. K., Alp, H., & Çamlıyer, H. (2018). Ders dışı etkinlikler kapsamında uygulanan fiziksel aktivite programının ilköğretim öğrencilerinin yaşam kalitesi üzerindeki etkileri. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 208-222.
- Ersoy, M., & Topçu, I. (2021). Teachers' views on the extracurricular activities in schools within the scope of classroom management in Turkey. *International Online Journal of Educational Sciences*, 13(1), 290-301. <https://doi.org/10.15345/iojes.2021.01.019>
- Franklin, J. (2004). It takes a community: Keeping extracurricular activities available for at-risk students. *Education Update*, 46(8). <http://www.ascd.org/publications/newsletters/education-update/>
- Fredricks, J. A., & Eccles, J. S. (2006). Is extracurricular participation associated with beneficial outcomes? Concurrent and longitudinal relations. *Developmental Psychology*, 42(4), 698-713.
- Fujita, K. (2006). The effects of extracurricular activities on the academic performance of junior high students. *Undergraduate Research Journal for the Human Sciences*, 5(1). <https://publications.kon.org/urc/v5/fujita.html>
- Gacar, A. (2001). Elazığ il merkezindeki ilköğretim okulları ve liselerde görev yapan beden eğitimi öğretmenleri ve öğrencileri açısından ders dışı egzersiz faaliyetlerinin değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Elazığ.
- Gilman, R., Meyers, J., & Perez, L. (2004). Structured extracurricular activities among adolescents: Findings and implications for school psychologists. *Psychology in the Schools*, 41(1), 31-41.
- Guest, A. M., & McRee, N. (2009). A school-level analysis of adolescent extracurricular activity, delinquency, and depression: The importance of situational context. *Journal of Youth and Adolescence*, 38(1), 51-62.
- Heath, R. D., Anderson, C., Turner, A. C., & Payne, C. M. (2018). Extracurricular activities and disadvantaged youth: A complicated but promising story. *Urban Education*, 57(8), 1415-1449. <https://doi.org/10.1177/0042085918805797>
- Holloway, J. H. (2000). Extracurricular activities: The path to academic success. *Educational Leadership*, 57(4), 87-88. <https://ascd.org/el/articles/extracurricular-activities-the-path-to-academic-success>
- Karlı, A. (2006). İlköğretim okullarında sosyal kulüp çalışmalarının öğrencilerin yöneticilik niteliklerinin gelişmesine katkısı (Beypazarı ilçesinde bir araştırma) (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İşletme Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

- Keser, F., Akar, H., & Yıldırım, A. (2011). Role of extracurricular activities in active citizenship education. *Journal of Curriculum Studies*, 44, 809-837.
- Kocayığıt, A., & Ekinci, N. (2020). Ortaöğretim okullarında uygulanan program dışı etkinliklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(29), 1810-1848. <https://doi.org/10.26466/opus.749109>
- Köksal, N. (2019). Okulda program dışı etkinliklerin önemi ve uygulamadaki güçlükler. In N. Köksal & Z. Ayvaz Tuncel (Eds.), *Eğitimde program dışı etkinlikler*. Pegem Akademi.
- Köse, E. (2003). İlköğretim düzeyinde ders dışı etkinliklerin akademik başarıya ve okul kültürünü algılamaya etkisi (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kravchenko, Z., & Nygård, O. (2022). Extracurricular activities and educational outcomes: Evidence from high-performing schools in St Petersburg, Russia. *International Studies in Sociology of Education*, 1-20. <https://doi.org/10.1080/09620214.2021.2014933>
- Kumartaşlı, M. (2020). Spora ve sosyal etkinliklere katılımın özgüven üzerine etkisinin araştırılması. *International Social Sciences Studies Journal*, 6(71), 4400-4404. <https://doi.org/10.26449/sss.2725>
- Lawhorn, B. (2008). Extracurricular activities: The afterschool connection. *Occupational Outlook Quarterly*, 16-21.
- Mahoney, J. L., & Cairns, R. B. (1997). Do extracurricular activities protect against early school dropout? *Developmental Psychology*, 33(2), 241-253.
- Marsh, H. W., & Kleitman, S. (2002). Extracurricular school activities: The good, the bad, and the nonlinear. *Harvard Educational Review*, 72, 464-514.
- Massoni, E. (2011). Positive effects of extracurricular activities on students. *Essai*, 9(1), 84-87.
- McGaha, V., & Fitzpatrick, J. (2010). Employment, academic and extracurricular contributors to college aspirations. *Journal of College Admission*, 207, 22-29.
- Miller, D. G. (2016). The impact of formal extracurricular activities on satisfaction and attitudes-toward-school among at-risk adolescents (MA IDS Thesis). Concordia University-Portland, ABD. <http://commons.cu-portland.edu/gradproj/39>
- Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği (8 Haziran 2017). Resmi Gazete (Sayı: 30090). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?Mevzuat-No=23639&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Özkaptan, E. (2007). Okullardaki sosyal kulüp etkinliklerinin rekreasyonel açıdan değerlendirilmesi (Adapazarı ortaöğretim kurumları örneği) (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Pehlivan, Z. (1998). Ders dışı okul spor etkinlikleri ve yeniden örgütlenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 9(3), 11-31.
- Selçuk, T. (2006). Ortaöğretim öğrencilerinin ders dışı spor faaliyetlerine katılımı ve sorunları (Mersin İli Örneği) (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Sezen, G. (2007). Sosyo-ekonomik yapısı düşük öğrencilere yönelik ders dışı etkinliklerin sağlanması (Intel öğrenci programı-İstanbul ili örneği) (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Schaefer, D. R., Simpkins, S. D., Vest, A. E., & Price, C. D. (2011). The contribution of extracurricular activities to adolescent friendships: New insights through social network analysis. *Developmental Psychology*, 47(4), 1141–1152. <https://doi.org/10.1037/a0024091>
- Shulruf, B. (2010). Do extracurricular activities in schools improve educational outcomes? A critical review and meta-analysis of the literature. *International Review of Education*, 56(1), 591–612.
- Silliker, S., & Quirk, J. (1997). The effect of extracurricular activity participation on the academic performance of male and female high school students. *School Counselor*, 44(4), 288-294.
- Stearns, E., & Glennie, E. J. (2010). Opportunities to participate: Extracurricular activities' distribution across and academic correlates in high schools. *Social Science Research*, 39, 296-309.
- Turkson, D., Britwum, F., & Yeboah, A. (2021). The influence of structured and unstructured after-school activities on academic performance of junior high school students in Cape Coast Metropolis in the Central Region of Ghana. *Creative Education*, 12, 356-378. <https://doi.org/10.4236/ce.2021.122025>
- Uzun, F., & Bolat, Y. (2023). Program dışı etkinliklerin öğrenci gelişimine etkisi. *Harran Maarif Dergisi*, 8(1), 14-35. <https://doi.org/10.22596/hej.1244118>
- Yıldırım, Y. (2019). Okul dışı etkinlik temelli değerler eğitimi programının öğrencilerin etkin vatandaşlık değerlerine etkisi (Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Bölüm 8

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE DİJİTAL OYUNLARA OLUMLU BAKIŞ

Kader YALÇIN¹
Raif ZİLELİ²

GİRİŞ

Dijital oyunların çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerine yönelik birçok çalışma bulunmaktadır (Güvendi vd., 2019; Hazar & Hazar, 2017). “Dijital Oyun” denildiğinde akla, ekran başından hiç kalkılmadan geçirilen saatler, çocukları sosyallikten uzaklaştıran, içerikleri doğrultusunda çocuklarda şiddet, saldırganlık davranışlarına yol açabilen bağımlılık yaratan oyunlar gelebilmektedir (Aydoğdu, 2018). Olumsuz yönleri ile dikkat çeken dijital oyunlar ile ilgili “Gerçekten kaçınılması gereken uygulamalar mıdır? Yoksa tek taraftan incelendiği için mi dijital oyunların hakkı yenmekte midir?” gibi sorular öne çıkmaktadır. Gelişmekte olan teknoloji ile birlikte büyüyen ve değişen dijital oyunlar, geleneksel çocuk oyunlarından dijital oyunlara geçiş, internete ve dijital araçlara erişimin kolaylaşmasının erken çocukluk dönemi üzerine olumlu etkilerinden bahsetmek mümkün müdür. Literatür incelendiğinde olumsuz olarak sonuçları bulunan dijital oyunların doğru kullanımında olumlu özelliklerini görmek mümkündür.

Bu çalışmada erken çocukluk döneminde oynanan dijital oyunların onların gelişimlerine etki eden olumlu yönleri ele alınmaktadır. İçerik bakımından erken çocukluk dönemine uygun ve kontrollü bir biçimde oynanan dijital oyunların, çocukların bilişsel, duyuşsal, dilsel ve motor gelişimlerine fayda sağlayacak, sosyal yönlerini destekleyecek bir teknoloji ürünü olduğu göz ardı edilmemesi gereken bir durumdur.

Dijital oyunların sadece olumsuz özelliklerine bakarak çocukları bu dijital dünyadan ayırmanın onları 21.yüzyıl becerilerden uzaklaştırmak olduğu unutulmamalıdır (Karaman & Dinçer, 2020). Bu nedenle, bu çalışmanın kapsamı

¹ Bilecik Şeyh Edebalı Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, kdrgcd.26@gmail.com,
ORCID iD: 0009-0008-7355-8204

² Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebalı Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi/Çocuk Gelişimi Bölümü/Çocuk Gelişimi AD, raif.zileli@bilecik.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-4178-5468

ve eğitimi için geliştirildiği ve bu araçların kullanımı noktasında çevredekiler ve ebeveynler tarafından yönlendirmeler doğru yapıldığı takdirde çocuk için olumlu ve faydalı olabileceği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Aghlara, L., & Tamjid, N. H. (2011). The effect of digital games on Iranian children's vocabulary retention in foreign language acquisition. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 29, 552-560.
- Akçay, D., & Özcebe, H. (2012). Okul öncesi eğitim alan çocukların ve ailelerinin bilgisayar oyunu oynama alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Çocuk Dergisi*, 12(2), 66-71. <https://doi.org/10.5222/j.child.2012.066>
- Aksoy, B., & Çiftçi, H. D. (2022). Erken çocukluk döneminde oyun (7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aral, N., & Doğan Keskin, A. (2018). Ebeveyn bakış açısıyla 0-6 yaş döneminde teknolojik alet kullanımının incelenmesi. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5(2), 317-348.
- Arnott, L. (2016). Küçük çocukların dijital oyunlarının ekolojik bir araştırması: Erken çocukluk döneminde çocukların teknolojilerle sosyal deneyimlerinin çerçevesi. *Early Years*, 36(3), 271-288.
- Asokan, S., Surendran, S., Asokan, S., & Nuvvula, S. (2014). Relevance of Piaget's cognitive principles among 4-7 years old children: A descriptive cross-sectional study. *Journal of Indian Society of Pedodontics and Preventive Dentistry*, 32(4), 292-296. <https://doi.org/10.4103/0970-4388.140947>
- Aydoğdu, F. (2018). Dijital oyun oynayan çocukların dijital oyun bağımlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ulakbilge*, 6(31), 1-18. <https://doi.org/10.7816/ulakbilge-06-31-01>
- Biricik, Z., & Atik, A. (2021). Gelenekselden dijitalleşen oyun kavramı ve çocuklarda oluşan oyun kültürü. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1).
- Bozkurt, A. (2014). Homo ludens: Dijital oyunlar ve eğitim. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 1-20.
- Budak, O. (2017). Çocuk gelişimi ve okul öncesi öğretmenleri ile annelerin dijital çocuk oyunlarına bakış açıları. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(13), 158-172.
- Budak, K. S. (2020). Okul öncesi dönem çocukları için dijital oyun bağımlılık eğilimi ölçeğinin ve dijital oyun ebeveyn rehberlik stratejileri ölçeğinin geliştirilmesi, problem davranışlarla ilişkisinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi.
- Celayir, İ. (2015). İlkokul programı oyun ve fiziki etkinlikler dersinin işlevselliğinin ve geleneksel çocuk oyunlarının uygulanabilirliğine göre incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi.
- Couse, L. J., & Chen, D. W. (2010). A tablet computer for young children? Exploring its viability for early childhood education. *Journal of Research on Technology in Education*, 43(1), 75-96. <https://doi.org/10.1080/15391523.2010.10782562>
- Danby, S., Evaldsson, A. C., Melander, H., & Aarsand, P. (2018). Situated collaboration and problem solving in young children's digital gameplay. *British Journal of Educational Technology*, 49(5), 959-972. <https://doi.org/10.1111/bjet.12636>

- Darga, H. (2021). Anasınınına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların evlerinde oynadıkları dijital oyunların ve ebeveynlerin davranışlarının belirlenmesi. *Journal of Computer and Education Research*, 9(17), 447-479. <https://doi.org/10.18009/jcer.876987>
- Dijital Oyun Raporu. (2021). *Dijital Oyun Raporu- Güvenli İnternet Merkezi*. <https://www.guvenliweb.org.tr/dosya/RjARy.pdf>
- Eremekçi, M., & Fidan, Ş. (2012). Oyun tasarım platformları: Oyunun eğitime ve kültüre etkisi. *Yaşam Biçimleri Dergisi*, 1(1), 851-856.
- Ergüney, M. (2017). İnternetin okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerindeki etkileri hakkında bir araştırma. *Ulakbilge*, 5(17), 1917-1938.
- ESRB. (2024, Mayıs 19). Eğlence yazılımı derecelendirme kurulu. Wikipedia. https://tr.wikipedia.org/wiki/E%C4%9Flence_Yaz%C4%B1l%C4%B1m%C4%B1_Derecelendirme_Kurulu
- Goodwin, K. (2018). *Dijital dünyada çocuk büyütme- teknolojiyi doğru kullanmanın yolları* (T. Er, Çev.). İstanbul: Aganta Kitap Yayınevi. (Orijinal çalışma basım tarihi: 2018)
- Güneş, F. (2019). Dijital oyunlar ve etkileri. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 8(2), 202-228.
- Güvendi, B., Tekkurşun Demir, G., & Keskin, B. (2019). Ortaokullarda dijital oyun bağımlılığı ve saldırganlık. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 1194-1217.
- Hadlington, L., White, H., & Curtis, S. (2019). "I cannot live without my [tablet]": Children's experiences of using tablet technology within the home. *Computers in Human Behavior*, 94, 19-24. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.12.043>
- Hastings, E. C., Karas, T. L., Winsler, A., Way, E., Madigan, A., & Tyler, S. (2009). Young children's video/computer game use: Relations with school performance and behavior. *Issues in Mental Health Nursing*, 30(10), 638-649. <https://doi.org/10.1080/01612840903050414>
- Hazar, Z. (2018). *Çağın vebası dijital oyun bağımlılığı ve başa çıkma yöntemleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Hazar, Z., & Hazar, M. (2017). Çocuklar için dijital oyun bağımlılığı ölçeği. *Journal of Human Sciences*, 14(1), 203-216. <https://doi.org/10.14687/jhs.v14i1.4387>
- Huizinga, J. (2018). *Homo Ludens: Oyunun toplumsal işlevi üzerine bir deneme* (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay). Ayrıntı Yayınları.
- Işıkoğlu, N., & Erdoğan, E. (2021). Bebeklerin teknolojik araçları kullanmalarıyla ilgili anne görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 54(1), 117-140.
- Kabakçı Yurdakul, I. K., Dönmez, O., Yaman, F., & Odabaşı, H. F. (2013). Dijital ebeveynlik ve değişen roller. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 12(4), 883-896. <https://www.acarindex.com/pdfler/acarindex-3490-9358.pdf>
- Karaman, N. N., & Dinçer, C. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının prososyal davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(3), 639-664.
- Kars, B. G. (2010). Şiddet içerikli bilgisayar oyunlarının çocuklarda saldırganlığa etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Kaya, M. (2019). İlkokul öğrencilerinin dijital oyunlara yönelik algılarının incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.
- Kernan, M. (2007). *Play as a context for early learning and development*. Dublin: NCCA.
- Kol, S. (2017). *Erken çocuklukta teknoloji kullanımı* (7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Lawrence, M. S. (2017). Preschool children and iPads: Observations of social interactions during digital play. *Early Education and Development*, 29(2), 207-228.
- Lin, Y. H., & Hou, H. T. (2016). Exploring young children's performance on and acceptance of an educational scenario-based digital game for teaching route-planning strategies: A case study. *Interactive Learning Environments*, 24(8), 1967-1980.
- Livingstone, S. (2016). Parenting for a digital future. What are pre-schoolers doing with tablets and is it good for them? <https://blogs.lse.ac.uk/parenting4digitalfuture/2016/02/29/what-are-pre-schoolers-doing-with-tablets-and-is-it-good-for-them/>
- Ofcom. (2018). *Children and parents: Media use and attitudes report*. <https://www.ofcom.org.uk/research-and-data/media-literacy-research/childrens/children-and-parents-media-use-and-attitudes-report-2018>
- Önder, A., & Arslan-Çiftçi, H. (2017). *Erken çocuklukta oyun ve oyun yoluyla öğrenme*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özsoy, D., & Atılğan, S. S. (2018). Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki 0-8 yaş grubu çocukların internet kullanımı ve bu kapsamda ebeveyn arabuluculuğu: Nitel bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 11(2), 96-125.
- Papadakis, S., Gözüm, A. İ. C., Kalogiannakis, M., & Kandır, A. (2022). A comparison of Turkish and Greek parental mediation strategies for digital games for children during the COVID-19 pandemic. In *STEM, Robotics, Mobile Apps in Early Childhood and Primary Education* (pp. 555-588). Springer, Singapore.
- PEGI (2024, Ağustos 17). Avrupa Oyun Bilgi Sistemi. Wikipedia. https://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa_Oyun_Bilgi_Sistemi
- Petrovska, S., Sivevska, D., & Cackov, O. (2013). Role of the game in the development of preschool child. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 92, 880-884.
- Piaget, J. (1965). The stages of the intellectual development of the child. *Educational Psychology in Context: Readings for Future Teachers*, 63(4), 98-106.
- Plowman, L., Stevenson, O., Stephen, C., & McPake, J. (2012). Preschool children's learning with technology at home. *Computers & Education*, 59, 30-37.
- Resnick, M. (2019). *Yaşam boyu anaokulu* (G. Sert, B. Çetin & C. Aşkın, Çev.). İstanbul: Aba Yayınları. (Orijinal basım tarihi 2017)
- Rhodes, A. (2017). *Screen time and kids: What's happening in our homes* (Detailed report). Melbourne (VIC): The Royal Children's Hospital Melbourne.
- Sapsağlam, Ö. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının değişen oyun tercihleri. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 1122-1135.
- Shoshani, A. (2024). The impact of touch screen tablet caring games on empathic concern and compassion in young children. *International Journal of Human-Computer Interaction*.
- Senemoğlu, N. (2011). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya* (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Toran, M., Ulusoy, Z., Aydın, B., Devenci, T., & Akbulut, A. (2016). Çocukların dijital oyun kullanımına ilişkin annelerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Education Journal*, 24(5), 2263-2278.
- Tuğrul, B., Ertürk, G., Özen, Ş., & Güneş, G. (2014). Oyunun üç kuşaktaki değişimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 27, 1-16.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21779>

- Üstündağ, A. (2019). 4-6 yaş arası çocuklar tarafından tercih edilen dijital oyunlar. *ÇKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 1-19.
- Yiğit, N. (2019). Erken çocukluk dönemindeki çocukların dijital oyun oynama alışkanlıklarına ilişkin anne/baba görüş ve uygulamaları (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Yiğit, E., & Günüş, S. (2020). Çocukların dijital oyun bağımlılığına göre aile profillerinin belirlenmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 144-174.
- Zehir, H., Zehir, K., Ağgöl Yalçın, F., & Yalçın, M. (2019). Okul öncesi dönemde çocukların teknolojik araç kullanımı ve ailelerin bu araçların kullanımını sınırlandırmada kullandığı stratejiler. *Current Research in Education*, 5(2), 88-103.

Bölüm 9

MERAKIN İZİNDE: OKULÖNCESİ ÖĞRETMENLERE GÖRE MERAK BİLME İHTİYACI MI YOKSA KOLEKTİF BİR DEĞİŞKEN Mİ?

Nurgül OKTAY¹
Sibel GÜZEL YÜCE²

GİRİŞ

Merak, öğrenme sürecindeki itici güç olarak kabul edilen ve bilişsel özellikler taşıyan karmaşık bir kavramdır (Evans & ark., 2023). John Dewey'in (1910) merakı teşvik eden öğretim vurgusundan başlayarak, sinirbilim ve bilişsel bilimlere kadar uzanan bir araştırma geçmişi olduğu söylenebilir (Grossnickle, 2016; Hidi & Renninger, 2019; Jirout & ark., 2022). Teknoloji çağı olarak anılan 21.yüzyıl için merakın öğrenen bireyler açısından vazgeçilmez bir yatkınlık olduğu iddia edilmektedir (Wojitowicz & Lowenstein, 2020). Hatta, merakın insanın hayatta kalması için temel ihtiyaçlardan biri olduğu ve homeostazı sürdürmede açıklık ile susuzluk kadar önemli bir unsur olabileceği ifade edilmektedir (Hardy, Ness & Mecca, 2017). Psikoloji ve eğitim literatüründe sıklıkla yer alan bu kavram özellikle çocukların öğrenmesi, çevresel etkileşimleri ve düşünme becerileri üzerindeki etkileri açısından ele alınmaktadır (Kidd & Hayden, 2015; Jirout & ark., 2022). Çocukların erken dönem davranışlarını tanımlamada çok sık kullanılan bir kavram olmasına rağmen, merak kavramıyla ilgili henüz net bir tanımın olmadığı söylenebilir (Grossnickle, 2016; Menning, 2017; Heggen & Lynngård, 2021). Ayrıca, ilgi gibi diğer psikolojik yapılarla da karıştırılmasından dolayı kavramsallaştırılmasında literatürde tutarsızlıklar olduğu bilinmektedir (Grossnickle, 2016).

¹ Okulöncesi Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı, nuyasar@gmail.com, ORCID iD: 0009-0005-4431-7573

² Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim AD, sguzel@mku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-9816-1624

edilen bu bulgu sosyal beğenirlik yanlılığıyla ilişkili olabileceği düşünüldüğünden gelecekte bu araştırma sorusunun cevabını arayacak araştırmacılara gözlem tekniğini kullanmaları önerilmektedir. Ayrıca, okulöncesi öğretmenlerin merak olgusuna ilişkin farkındalıklarının artırılması ve bu konudaki bilgi düzeylerinin derinleştirilmesi (yani açık bilgi verilmesi) gerekliliği tekrardan ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, hem okulöncesi öğretim programının hem de hizmet öncesi ve hizmet içi öğretmen eğitimi programlarının merak olgusu bağlamında değerlendirilmesi önerilebilir.

Öğretimsel bağlamda merakı desteklemek ve geliştirmek çaba gerektirmektedir. Öğretmenler için bu durum, bir takım mesleki bilgi ve beceriler edinmelerini gerektirmektedir. Esneklik bu süreçte kritik bir özellik olarak öne çıkar. Merak, sadece akademik hayatın değil, iyi oluş olgusunun da bir bileşeni olmanın yanı sıra önemli bir karakter özelliği olarak ele alınmaktadır. Ancak, merakın bir kez ortaya çıkması, onun sürekli devam edeceği anlamına gelmez; bu yüzden öğretmenlerin merakı beslemek ve geliştirmek için çaba göstermesi gerekir. Unutulmaması gereken en önemli nokta merak her yaşta geliştirilebilir ve öğretmenlerin bu sürece aktif olarak katkı sağlaması, onların profesyonel anlamda mesleki kimliklerini de olumlu yönde etkileyecektir.

KAYNAKÇA

- Abdelghani, R., Law, E., Desvaux, C., Oudeyer, P. Y. & Sauzéon, H. (2023a). Interactive environments for training children's curiosity through the practice of metacognitive skills: a pilot study. *In Proceedings of the 22nd Annual ACM Interaction Design and Children Conference* (pp. 495-501). <https://doi.org/10.1145/3585088.3593880>
- Abdelghani, R., Wang, Y. H., Yuan, X., Wang, T., Lucas, P., Sauzéon, H. & Oudeyer, P. Y. (2023b). Gpt-3-driven pedagogical agents to train children's curious questionasking skills. *International Journal of Artificial Intelligence in Education*, 1-36.
- Alabay, E. , Akmane, B. & Çelik, M. V. (2015). Çocukların merak ettiği bilim sorularına okul öncesi öğretmenlerinin verdikleri cevapların incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (4), 65-81.
- Anne-Line Bjercknes, Terese Wilhelmsen & Emilie Foyn-Bruun (2024) A Systematic Review of Curiosity and Wonder in Natural Science and Early Childhood Education Research, *Journal of Research in Childhood Education*, 38:1, 50-65, DOI: 10.1080/02568543.2023.2192249
- Batrakova, I., Ushanov, A., & Иоселиани, А. (2021). Information technology and online resources in the professional activities of preschool teachers. *Journal of Applied Research in Higher Education*, 16(2), 675-689.
- Bundgaard, P. (2019). The structure of our concepts: A critical assessment of Conceptual Metaphor Theory as a theory of concepts. *Cognitive Semiotics*, 12(1), 1-11.
- Cervera RL, Wang MZ, Hayden BY. (2020). Systems neuroscience of curiosity. *Curr. Opin. Behav. Sci.* 35, 48–55.

- Ceylan, Ş., Kahraman, Ö. & Ülker, P. (2015). Çocukların meraklarına ilişkin annelerin ve öğretmenlerin düşünceleri: Bilim kavramı. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (1) , 1-16.
- Dann, R. (2013). Be curious: understanding 'curiosity' in contemporary curriculum policy and practice. *Education* 3-13, 41(6), 557–561.
- Engel, S. L. (2015). *The hungry mind: The origins of curiosity in childhood*. Cambridge: Harvard University Press.
- Engel, S. (2013). The case for curiosity. *Education Leadership*, 70(5), 36–40.
- Engel, S. (2021). *The intellectual lives of children*. Cambridge: Harvard University Press.
- Evans, N. S., Burke, R., Vitiello, V., Zumbunn, S. & Jirout, J. J. (2023). Curiosity in classrooms: An examination of curiosity promotion and suppression in preschool math and science classrooms. *Thinking Skills and Creativity*, 49, Article 101333.
- Gottlieb, J., Oudeyer, P. Y., Lopes, M. & Baranes, A. (2013). Information-seeking, curiosity, and attention: Computational and neural mechanisms. *Trends in Cognitive Sciences*, 17(11), 585–593.
- Grossnickle, E. M. (2016). Disentangling curiosity: Dimensionality, definitions, and distinctions from interest in educational contexts. *Educational Psychology Review*, 28 (1), 23–60.
- Gruber, M. J. & Ranganath, C. (2019). *How curiosity enhances hippocampus dependent memory: The prediction, appraisal, curiosity and exploration (PACE) framework*. Trends in Cognitive Sciences, 1–12.
- Hagtvedt, L. P., Dossinger, K., Harrison, S. H., & Huang, L. (2019). Curiosity made the cat more creative: Specific curiosity as a driver of creativity. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 150, 1–13. HYPERLINK "<https://doi.org/10.1016/j.obhdp.2018.10.007>"
- Hardy, J. H., Ness, A. M. & Mecca, J. 2017. Outside the box: Epistemic curiosity as a predictor of creative problem solving and creative performance. *Personality and Individual Differences*, 104, 230-237.
- Heggen, M. P. & Lynngård, A. M. (2021). Curious curiosity – reflections on how early childhood lecturers perceive children's curiosity. In: Grindheim, L. T., Sørensen, H. V., Rekers, A. (eds) *outdoor learning and play. International Perspectives on Early Childhood Education and Development*, 34. Springer, Cham.
- Hidi, S. E. & Renninger, K. A. (2019). Interest development and its relation to curiosity: Needed neuroscientific research. *Educational Psychology Review*, 31(4), 833–852.
- Ivancovsky, T., Baror, S. & Bar, M. (2024) A shared novelty-seeking basis for creativity and curiosity. *Behavioral and Brain Sciences* 47, e89, 1–76.
- Idris, R., Govindasamy, P., Nachiappan, S. & Bacotang, J. (2023). Exploring the impact of cognitive factors on learning, motivation and career in malaysia's stem education. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 13(6), 1669 – 1684.
- Jirout, J. J., Zumbunn, S., Evans, N. S. & Vitiello, V. E. (2022). Development and testing of the curiosity in classrooms framework and coding protocol. *Frontiers in Psychology*, 13, 1-15
- Jirout, J. & Klahr, D. (2012). Children's scientific curiosity: in search of an operational definition of an elusive concept. *Developmental Review*, 32(2), 125-160.
- Jovanovic, V. & Brdaric, D. (2012). Did curiosity kill the cat? Evidence from subjective well-being in adolescents. *Personality and Individual Differences*, 52(3), 380–384.

- Kara, N. & Çağıltay, K. (2017). In-service preschool teachers' thoughts about technology and technology use in early educational settings. *Contemporary Educational Technology*, 8(2), 119-141.
- Kidd, C. & Hayden, B. Y. (2015). The psychology and neuroscience of Curiosity. *Neuron*, 88(3), 449-460.
- Lamnina, M., & Chase, C. C. (2019). Developing a thirst for knowledge: How uncertainty in the classroom influences curiosity, affect, learning, and transfer. *Contemporary Educational Psychology*, 59, 101785. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2019.101785>
- Loewenstein, G. (1994). The psychology of curiosity: A review and reinterpretation. *Psychological Bulletin*, 116(1), 75-98. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.116.1.75>
- Madhumathi, K. & Selvam, P. (2021). Learning through play - improving academic performance through play. <https://doi.org/10.5772/intechopen.97740>
- Menning, S. (2018). Mapping the dilemmatic space of early childhood education and care practitioners when challenged by children's curiosity. *Journal of Early Childhood Research*, 16(4), 349-362.
- Menning, S. F. (2019). Why nurturing curiosity is an ethical endeavour: exploring practitioners' reflections on the importance of curiosity. *Int. J. Early Years Educ.* 27, 34-51.
- Menning, S. F. (2017). Tracing curiosity with a value perspective. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 3(1), 1-16.
- Özcan, B. (2024). *Okul öncesi dönem çocuklarının epistemik merak düzeyleri ile mizaç özellikleri ve öğrenme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Peterson, E. G. (2020). Supporting curiosity in schools and classrooms. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 35, 7-13.
- Scott-Barrett, J., Johnston, S. K., Denton-Calabrese, T., McGrane, J. A. & Hopfenbeck, T. N. (2023). Nurturing curiosity and creativity in primary school classrooms. *Teaching and Teacher Education*, 135, 104356. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2023.104356>.
- Shah, P. E., Hirsh-Pasek, K., Spinelli, M., Ozor, J., Weeks, H. M., McCaffery, H. & Kaciroti, N. (2023). Ecological contexts associated with early childhood curiosity: Neighborhood safety, home and parenting quality, and socioeconomic status. *Frontiers in Psychology*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.986221>
- Shah, P. E., Weeks, H. M., Richards, B. & Kaciroti, N. (2018). Early childhood curiosity and kindergarten reading and math academic achievement. *Pediatr. Res.*, 84, 380-386.
- Shah, P. E., Hirsh-Pasek, K., Kashdan, T. B., Harrison, K., Rosenblum, K., Weeks, H. M., Singh, P. & Kaciroti, N. (2021). Daily television exposure, parent conversation during shared television viewing and socioeconomic status: Associations with curiosity at kindergarten. *PLoS ONE*, 16(10), e0258572. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0258572>
- Silvia, P. J. (2012). Curiosity and motivation. *The Oxford Handbook of Human Motivation*, 550 (7676), 354-359.
- Smith, J. A., Jarman, M., & Osborn, M. (1999). Doing interpretative phenomenological analysis. In M. Murray & K. Chamberlaine (Eds.), *Qualitative health psychology: Theories and methods* (pp. 218-240). Sage.
- Soydan, S. (2013). Çocuklarda merak duygusunu uyandırmada montessori öğretmenlerinin kullandıkları stratejiler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (25) , 269-290.

- Soydan, S. B. & Erbay, F. (2013). The methods applied by pre-school teachers to raise the curiosity of children and their views. *Educational Research and Reviews*, 8(13), 997-1008.
- Suardi, M., Kurniawati, L. & Rachmawati, Y. (2021). Curiosity in young children. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.210322.048>
- Vardi, Ö. & Demiriz, S. (2020). Okul öncesi öğretmenlerinin çocukların meraklarına yönelik görüşleri. *e-Kafkas Journal of Educational Research*, 6. *Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi Özel Sayısı*, 44-56.